

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

Řízení o pozůstalosti

Bc. Lenka Nováková

Plzeň 2018

ZADÁNÍ PRÁCE

*„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Řízení o pozůstalosti** zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů.“*

.....

Bc. Lenka Nováková

Poděkování

Na tomto místě chci velmi poděkovat JUDr. Miloslavě Wipplingerové, Ph.D., LL.A. za velmi ochotný přístup, cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

1. Úvod	1
2. Základní instituty dědického práva	3
2.1. Dědické právo	3
2.2. Zásady dědického práva.....	4
2.3. Zůstavitel	5
2.4. Pozůstalost	5
2.5. Dědictví a odkaz	6
2.6. Dědic.....	6
2.7. Dědické tituly.....	8
2.7.1. Dědická smlouva.....	8
2.7.2. Závěť.....	10
2.7.3. Zákon	14
2.8. Přijetí, odmítnutí, vzdání a zřeknutí se dědictví.....	15
2.8.1. Přijetí / odmítnutí dědictví	16
2.8.2. Vzdání se dědictví.....	17
2.8.3. Zřeknutí se dědického práva	18
3. Obecná charakteristika řízení o pozůstalosti	20
3.1. Prameny právní úpravy	21
3.2. Řízení o pozůstalosti jako zvláštní druh civilního procesu.....	23
3.3. Procesní subjekty v řízení o pozůstalosti	25
3.3.1. Pravomoc a příslušnost soudu.....	25
3.3.2. Notář jako soudní komisař	27
3.3.3. Účastníci řízení	31
4. Průběh řízení.....	36
4.1. Zahájení řízení	36
4.2. Předběžné šetření	37
4.2.1. Získávání informací z evidencí.....	38
4.2.2. Obecná povinnost součinnosti	39
4.2.3. Zjišťování stavu a obsahu listin	40
4.2.4. Opatření zajišťující pozůstalost	43
4.2.5. Zastavení řízení.....	46
4.3. Správa pozůstalosti	47
4.4. Zjišťování dědického práva	49
4.4.1. Vyrozumění o dědickém právu.....	50
4.4.2. Spory o dědické právo	51
4.5. Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti	52
4.5.1. Soupis pozůstalosti	54
4.5.2. Ocenění pozůstalostního majetku	56
4.6. Projednání dědictví	57

4.7.	Rozhodnutí o dědictví.....	58
4.7.1.	Náležitosti	59
4.7.2.	Způsoby rozhodnutí v usnesení o dědictví.....	60
4.7.3.	Účinky právní moci rozhodnutí	61
4.7.4.	Zrušení rozhodnutí o dědictví	62
4.8.	Opravné prostředky v řízení o pozůstalosti	63
4.9.	Dodatečné projednání	65
4.9.1.	Dodatečné projednání při zastavení řízení	65
4.9.2.	Dodatečné projednání po rozhodnutí o pozůstalosti	66
5.	Likvidace pozůstalosti	67
5.1.	Nářízení likvidace	67
5.2.	Účastníci při likvidaci.....	69
5.3.	Likvidační podstata.....	70
5.4.	Zpeněžení majetku likvidační podstaty	71
5.5.	Přihlašování pohledávek	72
5.6.	Rozvrh výtěžku zpeněžení majetku likvidační podstaty	73
5.7.	Skončení řízení při likvidaci	75
6.	Závěr	76
7.	Resumé.....	78
8.	Seznam použitých pramenů	79

1. Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma řízení o pozůstalosti, tedy procesní úpravu dědického práva. Dědické řízení neboli nově terminologicky řízení o pozůstalosti je stále aktuálním tématem, a to s ohledem na rekonstrukci soukromého práva v České republice a v rámci ní přijatého zákona o zvláštních řízeních soudních, který vyčlenil právní úpravu dědického řízení z občanského soudního řádu a upravil řízení o pozůstalosti jako samostatný druh zvláštního soudního řízení. Nelze si nevšimnout, že zároveň došlo k podstatnému rozšíření právní úpravy, a to o téměř 160 paragrafů. S ohledem na výše uvedené se proto domnívám, že ačkoliv od této změny uběhly již 4 roky, tak ještě několik let potrvá, než se nová právní úprava zcela „zažije“. Nejen aktuálnost, ale i zájem o seznámení se s touto problematikou mě vedly k výběru tohoto tématu pro zpracování diplomové práce.

Cílem této práce je proto seznámit se blíže s touto problematikou, poukázat na některé zásadní změny oproti právní úpravě předešlé a podat srozumitelný a ucelený výklad o průběhu tohoto řízení podle současné právní úpravy, neboť pro každého člověka je účast v tomto řízení prakticky nevyhnutelnou záležitostí, a to v důsledku smrti člena rodiny. Přestože je smrt člověka velmi nevlídnou skutečností, je třeba na ní nahlížet i jako na právní skutečnost, se kterou se pojí významné právní následky jako je přechod majetkových a jiných práv, tedy dědění.

Tato diplomová práce je vyjma úvodu a závěru rozdělena celkem do čtyř základních kapitol, které jsou dále systematicky členěny do obsahově souvisejících podkapitol.

První část diplomové práce se obecně zabývá dědickým právem, ale především vymezuje základní hmotněprávní instituty, se kterými se lze v následujících kapitolách setkávat. Mám za to, že orientace v hmotném právu je vždy základem pro pochopení práva procesního, proto bylo zařazení této kapitoly pro celkovou koncepci práce vhodné.

Následující kapitola se zaměřuje na obecnou charakteristiku řízení o pozůstalosti. V rámci této kapitoly jsou pak vymezeny prameny právní úpravy, je stručně pojednáno o nesporném řízení, a to vzhledem k povaze řízení o pozůstalosti jakožto nesporného řízení, čemuž odpovídá i jeho zařazení do zákona o zvláštních řízeních soudních. V neposlední řadě se tato kapitola zabývá i procesními subjekty a jejich postavením v řízení.

Stěžejní částí této práce je čtvrtá kapitola, která se věnuje samotnému průběhu řízení o pozůstalosti. Cílem této kapitoly je vylíčit jednotlivé fáze celého řízení od jeho zahájení a předběžných šetření, přes zjišťování dědického práva a rozsahu pozůstalosti až po projednání dědictví a vydání rozhodnutí ve věci. Pro komplexnost jsou v této kapitole zařazeny i opravné prostředky a dodatečné projednání dědictví.

Poslední kapitola této práce se věnuje obecné úpravě likvidace pozůstalosti. Vzhledem k celkovému rozsahu právní úpravy řízení o pozůstalosti obsažené v zákoně o zvláštních řízeních soudních nelze v rámci této diplomové práce obsáhnout podrobně i průběh řízení o likvidaci pozůstalosti, proto se tato kapitola zabývá likvidací pozůstalosti jen okrajově avšak s cílem vystihnout její podstatu.

2. Základní instituty dědického práva

Úvodem této diplomové práce je třeba důležité zaměřit se na hmotněprávní úpravu dědického práva obsaženou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Především je nutné věnovat se dědickému právu obecně a vymezit některé jeho základní instituty, se kterými se budeme ve stěžejní části této práce, tedy procesní úpravě dědického práva setkávat.

2.1. Dědické právo

Základním právním předpisem upravujícím hmotněprávní úpravu dědického práva je výše zmíněný občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Ustanovení týkající se dědického práva jsou zde zařazena do části třetí, a to mezi absolutní majetková práva. Absolutní práva jsou práva, kterých se jejich subjekt nemusí dovolávat, neboť jejich absolutní povahu přiznává přímo zákon. Občanský zákoník přímo deklaruje, že tyto práva působí *erga omnes*, lze je tak uplatnit vůči všem. Úprava absolutních majetkových práv je kogentní a nelze se tak od této zákonné úpravy nikterak odchýlit. Právo dědit je však zaručeno i na nejvyšší úrovni v Listině základních práv a svobod v článku 11 odst. 1, kde se stanoví, že: „Dědění se zaručuje“. Procesní úprava je pak obsažena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který byl přijat v souvislosti s rekodifikací soukromého práva v ČR, taktéž s účinností od 1. 1. 2014. Konkrétně se jedná o ustanovení § 98 – 288, přičemž došlo k podstatnému rozšíření na rozdíl od předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Přestože od účinnosti těchto zákonů uplynuly již 4 roky, lze považovat hmotněprávní i procesní úpravu dědického práva stále za úpravu novou a aktuální, neboť rozsah nové právní úpravy oproti předchozím úpravám výrazně vzrostl a ještě několik let potrvá, než se do praxe zcela zažije.

Dědickým právem se pak rozumí soubor právních vztahů vznikajících po smrti fyzické osoby v souvislosti s přechodem jejího majetku na právního nástupce. Občanský zákoník v ustanovení § 1475 vymezuje dědické právo jako právo na pozůstalost nebo poměrný díl. Předpokladem k realizaci tohoto práva je pak splnění několika podmínek, mezi které patří smrt člověka - zůstavitele, existenci

pozůstalosti, existenci způsobilého dědice, přijetí resp. neodmítnutí dědictví a dědický titul.¹

2.2. Zásady dědického práva

České dědické právo je postaveno na několika základních zásadách. Mezi tyto zásady patří především **zásada universální sukcese**, na základě které dědic vstupuje do veškerých práv a povinností zůstavitele, kdy majetek je tvořen aktivy i pasivy jako jeden celek, který přechází na dědice jakožto právního nástupce.

Dále je to zásada vyplývající z paragrafu 1479 občanského zákoníku a to **zásada přechodu zůstavitelem zachovaného majetku na dědice smrtí zůstavitele**, podle které se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.

Některé zásady jsou deklarovány důvodovou zprávou k občanskému zákoníku. Jedná se o **zásadu zachování hodnot pro další generace**, „*tedy zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výraz solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací*“² Nově je totiž občanským zákoníkem oproti předchozí úpravě v paragrafu 1475 odst. 2 upraveno, že do pozůstalosti spadají vedle jmění i ta subjektivní práva a povinnosti, která se váží výlučně na osobní poměry zůstavitele, jestliže byly jako dluh uznány či jako pohledávka uplatněny u orgánu veřejné moci. Díky tomuto ustanovení do pozůstalosti mohou přejít i zůstavitelova práva např. na bolestné apod., pokud byla ještě za jeho života orgánem veřejné moci uznána či zažalována. Další zásadou vyplývající z důvodové zprávy je tzv. **zásada koncepce individualistického pojetí dědického práva**, jež spočívá v preferenci přechodu majetku na jednotlivce.

Vedle těchto zásad se v rámci dědického práva samozřejmě uplatňují i další obecné zásady občanského práva. V souvislosti s dědickým právem lze pak zmínit například zásadu rovnosti, volnosti dědice dědictví přijmout či odmítnout či zásadu ingerence veřejné moci při nabytí dědictví, které vychází z jednotlivých ustanovení občanského zákoníku.³

¹ SCHELLE K., SCHELLEOVÁ I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 37.

² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 11.

2.3. Zůstavitel

Jak je zřejmé z výše uvedeného, jedním z hlavních předpokladů pro vznik dědického práva a zároveň pro zahájení řízení o pozůstalosti je smrt člověka, která musí být prokázána zákonem předepsaným způsobem. „Aniž by předepsaným způsobem byla prokázána smrt člověka, nebo aniž by člověk byl prohlášen za mrtvého, nelze hovořit o dědění, resp. nelze ani zahájit řízení o pozůstalosti po konkrétním člověku.“⁴ Označení zůstavitel se pak užívá pro člověka, jehož majetek se stává předmětem řízení o pozůstalosti v případě jeho smrti. Zůstavitelem nemůže být nikdy právnická osoba, neboť právnická osoba může pouze zaniknout nikoliv zemřít.⁵

2.4. Pozůstalost

Dalším předpokladem realizace dědického práva je existence pozůstalosti. Pozůstalostí se rozumí celé jmění zůstavitele jakožto souhrn veškerého majetku (aktiv) a jeho dluhů (pasiv). Aktiva a pasiva pozůstalosti se zjišťují v rámci řízení o pozůstalosti. Jak již bylo naznačeno výše, do pozůstalosti nepatří ty práva a povinnosti, které jsou vázány na osobní poměry zůstavitele, pokud nebyly jako dluhy uplatněny či uznány u soudu.

Do aktiv se řadí všechen majetek zůstavitele včetně všech jeho věcí – hmotných, nehmotných, movitých či nemovitých. Může se tak jednat například o peníze, vklady uložené na bankovním účtu, cenné papíry, pohledávky či podíly na obchodních společnostech apod.

Pasiva pak představují veškeré dluhy zůstavitele, přičemž se může jednat i o dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, jestliže zákon stanoví, že tyto dluhy hradí dědici či že se hradí z pozůstalosti. Jde například o náklady zákonem určených osob na zaopatření.⁶

⁴ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1.

⁵ WELLECH E. *Vyznejte se v dědickém řízení*. Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks., 2014, s. 7.

⁶ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 11-12.

2.5. Dědictví a odkaz

Od pozůstalosti je třeba rozlišovat dědictví. Ačkoliv se na první dojem může zdát, že jde o totožné pojmy, není tomu tak. Jako dědictví lze chápat to, co zůstavitelovi dědicové skutečně zdědí poté, co proběhne řízení o pozůstalosti. V § 1475 občanského zákoníku se rozlišuje mezi pozůstalostí a dědictvím tak, že se stanoví, že pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím. Dědictvím tak nemusí zpravidla být celý majetek, který v době smrti zůstavitel vlastnil. V podstatě lze říci, že pokud existuje více dědiců, tak se pozůstalost člení na vícero „dědictví“ a pokud existuje dědic jediný, je dědictví shodné s pozůstalostí. Zásadní rozdíl mezi těmito pojmy tak spočívá v subjektivním vztahu dědice k oběma institutům.

Vedle dědictví je třeba rozlišovat i odkaz, kterému se věnuje § 1477 občanskému zákoníku. Podle tohoto paragrafu může zůstavitel odkazem zřídit tzv. odkazovníku pohledávku na vydání konkrétní věci nebo jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. Odkazovník však není dědic, ale v případě smrti zůstavitele má právo k některé „odkázané“ konkrétní věci či věcem nebo právo na zřízení určitého práva. Odkazem tak může být konkrétní movitá věc (např. obraz), nemovitá věc (pozemek), ale i například služebnost (např. právo požívací), zatímco dědictví je určeno poměrným podílem k pozůstalosti. Právo na odkaz uplatňuje odkazovník přímo vůči dědici, kdežto dědici musí dědictví nejprve potvrdit soud. Podle ustanovení § 1633 občanského zákoníku se odkazovníci mohou stát i dědici, avšak jen za předpokladu, že dědictví nenabydou zákonní dědici.⁷

2.6. Dědic

Ve smyslu ustanovení občanského zákoníku⁸ je dědicem ten, komu náleží dědické právo, které vzniká smrtí zůstavitele. Dědicem může být fyzická osoba, právnická osoba a v některých případech může být dědicem i stát.

Pokud jde o dědice – fyzické osoby, tak pro ty platí, že mohou dědit bez ohledu na věk a jejich způsobilost k právním úkonům (svéprávnost), neboť k dědění dochází přímo na základě zákona. Dědicem tak může být i *nasciturus*, tedy doposud nenarozené dítě, je-li v době, kdy má právo nabýt, alespoň počato a za předpokladu,

⁷ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 3.

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1475 odst. 3 a § 1479.

že se narodí živé. Vedle toho však občanský zákoník umožňuje (resp. to vyplývá z ustanovení § 1513), aby se dědicem stalo i dítě ještě nepočaté, a to v rámci institutu svěřenského nástupnictví, které spočívá v možnosti zůstavitele nařídít, aby dědictví po smrti dědice nebo v určitých jiných případech přešlo na svěřenského nástupce jakožto následného dědice, popř. náhradníka, neboť povolání za svěřenského nástupce se považuje i za povolání náhradníka.⁹ Občanský zákoník v § 1479 stanoví, že nedědí ten, kdo zemře před anebo současně se zůstavitelem. Základním předpokladem pro schopnost dědit je, aby dědic přežil zůstavitele, tedy musí v době smrti zůstavitele skutečně existovat. O způsobilém dědici – fyzické osobě můžeme hovořit pouze tehdy, pokud tato není vyloučena z dědického práva pro některý z důvodů uvedených v § 1481 a 1482 občanského zákoníku. Naplnění některého z těchto zákonných důvodů má za následek dědickou nezpůsobilost *ex lege* a to v důsledku vlastního počínání. K vyloučení z dědického práva může dojít taktéž i právním jednáním zůstavitele a to ve vztahu k tzv. nepominutelnému dědici¹⁰, a to jeho vyděděním. K vydědění dochází ve vztahu k povinnému dílu zcela nebo jen zčásti, a to na základě písemného prohlášení zůstavitele z důvodů uvedených v § 1646 a 1647 občanského zákoníku.¹¹

Právnícká osoba oproti osobě fyzické nedědí přímo ze zákona. Právnícká osoba může být způsobilým dědicem pouze za předpokladu, že v den smrti zůstavitele skutečně existuje, případně pokud vznikne do jednoho roku od tohoto dne. „*V praxi půjde nejčastěji patrně o nadace, které budou zřízeny závětí, ale může jít i o ostatní právnícké osoby práva soukromého i práva veřejného*“¹²

V případech, kdy nedědí žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti nastává tzv. odúmrtí. Jde o situaci, kdy dědictví připadá státu. Pro účely řízení o pozůstalosti se pak na stát hledí jako by byl zákonný dědic, avšak s omezenými právy. Stát totiž nemá právo na odkaz a stejně tak nemá právo odmítnout dědictví. K odúmrti dochází zejména v případech, kdy neexistují nebo

⁹ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 14,15, 84.

¹⁰ NEPOMINUTELNÝ DĚDIC - dítě zůstavitele, které má právo na povinný díl z pozůstalosti, a pokud tento nedědí, dědí místo něj jeho potomci. U zletilého nepominutelného dědice činí povinný díl alespoň 1/4 zákonného dědického podílu a u nezletilého nepominutelného dědice činí povinný díl minimálně 3/4 zákonného dědického podílu.

¹¹ SCHELLE K., SCHELLEOVÁ I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 43-45.

¹² NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 15.

nemohou být uplatněny dědické tituly (viz dále), anebo z důvodu dědické nezpůsobilosti. K této situaci však v praxi dochází velmi zřídka.¹³

V nejužším slova smyslu je dědicem ta osoba, která v řízení o pozůstalosti skutečně nabyde dědictví nebo alespoň dědický podíl na základě některého dědického titulu, kterými se tato práce bude zabývat dále. Je třeba za nutné v souvislosti s touto podkapitolou zmínit, že dědic spolu s dědictvím nabývá i odpovídající podíl na dlužích zůstavitele, které tvoří pasiva pozůstalosti.¹⁴

2.7. Dědické tituly

Dědickým titulem se rozumí právní důvod dědění. Občanský zákoník v § 1476 vymezuje celkem tři dědické tituly, a to dědickou smlouvu, závěť a zákon, přičemž tyto mohou působit i vedle sebe. Tím je míněno, že zůstavitel může rozhodnout, že například část pozůstalosti nabyde dědic podle dědické smlouvy, část pak dědic ze závěti a že zbylou část ponechá zákonné posloupnosti. Stejně tak může dojít i k situaci, kdy bude jeden a ten samý dědic dědit například jak na základě závěti, tak i na základě zákona. Jde o tzv. kumulaci dědických titulů. Nicméně občanský zákoník přiznává jednotlivým dědickým titulům odlišnou právní sílu, a to především pro případ, kdy by si navzájem odporovaly. Co do právní síly je pak nejsilnějším dědickým titulem dědická smlouva a nejslabším je naopak zákon. Z toho vyplývá, že závěť se použije přednostně před zákonem, ale nikoli před dědickou smlouvou.¹⁵

2.7.1. Dědická smlouva

Dědická smlouva je „novinkou“ v českém dědickém právu, kterou jako nejsilnější dědický titul zavedl do našeho právního řádu občanský zákoník v rámci rekonstrukce soukromého práva.

Dědickou smlouvu lze charakterizovat jako dvoustranné právní jednání, v rámci něhož zůstavitel ještě za jeho života povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice, příp. odkazovníka a druhá strana to přijímá. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku jde o smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí,

¹³ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149-151.

¹⁴ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 15.

¹⁵ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 13-15.

protože jde o dvoustranné právní jednání a zároveň o závazné ustanovení dědice. Z toho důvodu na dědickou smlouvu dopadají ustanovení jak o smlouvě, tak i o závěti. S tím souvisí i omezení co do způsobilosti dědickou smlouvu uzavřít. „*Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen pořizovací způsobilost, ale i způsobilost smluvně se zavázat.*“¹⁶ Pro platnost dědické smlouvy je pak předepsána forma veřejné listiny, tedy musí být ve formě notářského zápisu. Při uzavírání dědické smlouvy se také vždy vyžaduje zásadně osobního jednání smluvních stran. Případné změny dědické smlouvy a závazků z ní vyplývajících logicky vyžadují stejné formální náležitosti. Podstatou dědické smlouvy je tedy ustanovení dědice, popř. odkazovníka zůstavitelem. Není však podmínkou, aby ti byli druhou smluvní stranou, neboť tak jako většinu jiných smluv, lze i dědickou smlouvu uzavřít ve prospěch třetí osoby, jejíž souhlas se k platnosti této smlouvy nevyžaduje.

Přestože je dědická smlouva z hlediska právní síly nejsilnějším právním titulem, nelze jí pořídit o celé pozůstalosti. Občanský zákoník totiž v § 1585 stanoví, že nejméně čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, a to z toho důvodu, aby k ní zůstavitel mohl povolát dědice nebo odkazovníky podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li však zůstavitel i tuto volnou čtvrtinu zanechat smluvnímu dědici, pak tak může učinit závětí. Pokud však zůstavitel dědickou smlouvou pořídí o více než třech čtvrtinách pozůstalosti, pak bude dědická smlouva neplatná, a to v té části, kde převyšuje tuto zákonnou výši. Co do obsahu dědické smlouvy, není vyloučeno, aby v dědické smlouvě byly stanoveny i podmínky (§ 548 a 548 občanského zákoníku). Ty však nesmí být nezákonné a nesrozumitelné. Takové podmínky jsou pak neplatné a dokonce mohou mít vliv na platnost celé smlouvy. V dědické smlouvě může být také vyloučeno právo smluvního dědice dědictví odmítnout.

Protože se dědickou smlouvou zakládají majetkoprávní poměry pro případ smrti, tak uzavření dědické smlouvy v žádném případě nebrání zůstaviteli za života libovolně nakládat se svým majetkem. Oproti tomu osoba, která je dědickou smlouvou za dědice povolána, nesmí své dědické právo převést na jinou osobu, pokud tak nebylo v dědické smlouvě ujednáno. Zůstavitel tak může dle své libosti disponovat se svým majetkem, tedy i s tím, který má po jeho smrti nabýt smluvní dědic. Může jej tak například prodat, zastavit či zatížit služebností. Dědická smlouva tak dědici nezaručuje, že po smrti zůstavitele předmětné věci skutečně

¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zdědí. Smluvní dědic má pouze právo dovolat se neúčinnosti pořízení pro případ smrti nebo darovací smlouvy, jestliže tyto jsou neslučitelné s dědickou smlouvou.

Zůstavitel může převést majetek na smluvního dědice již za svého života, pokud se tak strany dědické smlouvy dohodnou. V tomto případě může být majetek sepsán taktéž ve formě veřejné listiny (notářského zápisu). Majetek, který zůstavitel při tomto sepisu nepřevodil nebo který nabyt až poté, není pak předmětem dědické smlouvy, pokud nebylo ujednáno něco jiného.

Jak je uvedeno výše, dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, nelze ji proto zrušit jen jednostranně. Zrušit dědickou smlouvu lze tak pouze dvoustranným právním jednáním – tedy konsensem smluvních stran. Pro účinné zrušení dědické smlouvy se opět vyžaduje forma veřejné listiny. Občanský zákoník ve svém § 1590 dále stanoví, že zůstavitel může zrušit své povinnosti vyplývající z dědické smlouvy také pořízením závěti, nicméně pro účinnost se zde vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný formou notářského zápisu.

V některých případech neplatnosti (nedostatek formy, nezpůsobilost osoby, nedodržení rozsahu věcného záběru nebo proto, že nevyhovuje ustanovením o smlouvách dle občanského zákoníku) může být dědická smlouva považována za platnou závěť, a to za předpokladu, že jinak splňuje všechny náležitosti závěti.¹⁷

Ze shora uvedeného je zřejmé, že dědická smlouva umožňuje zůstaviteli najisto uspořádat své majetkové poměry pro případ své smrti ještě za života. Zejména pro případ budoucích sporů mezi dědici pak může být dědická smlouva ideálním řešením. Nicméně jako případnou nevýhodu tohoto institutu lze spatřovat v nemožnosti zrušení smlouvy ze strany zůstavitele bez souhlasu druhé strany a to vzhledem k případným sporům mezi smluvními stranami.

2.7.2. Závěť

Závěť neboli testament je nejběžnějším pořízením zůstavitele o pozůstalosti pro případ smrti. Oproti dědické smlouvě je závěť jednostranným právním jednáním. Občanský zákoník upravuje závěť poměrně dopodrobna a definuje ji jako odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel osobně pro případ své smrti zůstává nejmeně jedné osobě alespoň část svého jmění, případně i odkaz.

K tomu, aby byla závěť platná, tedy aby posloužila jako dědický titul, musí vždy splňovat zákonem předepsané náležitosti. Kromě náležitostí vyplývajících

¹⁷ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 85-90.

z ustanoveních o závěti v § 1494 a násl. občanského zákoníku spadají na závěť i obecné ustanovení o právním jednání (viz část první občanského zákoníku). Závěť má zpravidla písemnou formu, přičemž musí být napsána především jasně a srozumitelně, a musí z ní být zřejmé, kdy byla napsána. Právo povolání dědice je výlučně osobním právem zůstavitele, nelze tak povolání svěřit někomu jinému. Obsah závěti tak závisí zcela na rozhodnutí osoby zůstavitele, neboť jde o jeho svobodný projev vůle. Může se tak rozhodnout, zda v rámci závěti bude disponovat s celým svým majetkem či jen částí nebo zda za dědice povolá jednu či více osob. Při interpretaci závěti pak platí odchylka od obecných pravidel pro výklad právních jednání. Závěť je totiž třeba vyložit tak, aby se co nejvíce vyhovělo vůli zůstavitele.¹⁸ Zůstavitel může v testamentu i poukázat na některé další listiny. Pokud i tyto budou mít náležitosti závěti, budou mít i stejné právní účinky, a jestliže náležitosti závěti splňovat nebudou, mohou být pak použity pouze k upřesnění zůstavitelovy vůle.

Pořídít závěť může každý svéprávný člověk. Částečně však můžou pořídít testament i osoby nesvéprávné či s omezenou svéprávností. U nesvéprávných osob je však stanovena věková hranice patnácti let a podmínka formy veřejné listiny. Osoby, které byly omezeny ve svéprávnosti co do způsobilosti pořizovat pro případ smrti, mohou platně pořídít závěť v jakékoliv formě, avšak za předpokladu, že se uzdraví do té míry, kdy jsou schopny projevit svou vlastní vůli. V opačném případě lze pořídít taktéž jen ve formě veřejné listiny. Pro ty osoby, které byly omezeny ve svéprávnosti z důvodu chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek či podobných přípravků a jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčské vášni způsobující těžkou duševní poruchou platí, že mohou pořídít v jakékoliv předepsané formě, avšak nanejvýše o jedné polovině, přičemž zbývající polovina pozůstalosti pak připadne zákonným dědicům.

Podle současné právní úpravy lze rozlišovat celkem tři formy testamentu, a to závěť napsanou vlastní rukou zůstavitele tzv. holografní, závěť sepsanou jinak než vlastní rukou tzv. alografní a závěť ve formě notářského zápisu. Nově byla v rámci rekonstrukce soukromého práva upravena i tzv. privilegovaná závěť. Holografní závěť se v praxi využívá nejčastěji, jde totiž o nejjednodušší formu, při níž se nevyžaduje účast dalších osob jako svědků. Navíc s jejím pořízením nevznikají zůstaviteli žádné náklady. Vyžaduje se však, aby zůstavitel sepsal celou

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2015, sp.zn. 21 Cdo 2094/2015.

závěť sám vlastní rukou a vlastní rukou jí také podepsal. Důležité je, aby byl podpis umístěn na konci textu závěti, neboť se vychází z toho, že text závěti uzavírá. Podstatnou náležitostí jako u ostatních forem testamentu je také datum podpisu, aby bylo patrné, kdy byla sepsána. To má význam zejména při mnohosti závětí jednoho zůstavitele, neboť platí pravidlo, že později sepsaná závěť *ipso facto* ruší závěť předchozí.

Alografní závěť je závěť vlastní rukou zůstavitele nesepsaná, avšak jeho vlastní rukou podepsaná. Pro platnost takové závěti se však požaduje přítomnost dvou svědků, před kterými zůstavitel podepíše a současně výslovně prohlásí, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Přítomnost tří svědků se vyžaduje u nevidomého zůstavitele, přičemž listina musí být ještě před podpisem nahlas přečtena jedním ze svědků. Následně zůstavitel před svědky potvrdí, že přečtená listina obsahuje jeho poslední vůli. V případě zůstavitele, který trpí smyslovými postiženími, nemůže-li číst nebo psát, se při projevu vůle zůstavitele požaduje taktéž přítomnost tří svědků, kdy jeden z nich tlumočí obsah listiny zvláštním způsobem dorozumívání, který si zvolil sám zůstavitel. Tento způsob dorozumívání musí však ovládat i ostatní dva svědci. Zůstavitel pak před těmito svědky zvoleným způsobem dorozumívání potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli. U těchto osob se do závěti musí vždy i uvést, jakým smyslovým postižením trpí, jaký byl zvolen způsob dorozumívání a který ze svědků závěť napsal, přečetl a přetlumočil.

Další možností, jak projevit poslední vůli, je pořídit závěť ve formě veřejné listiny – notářského zápisu. V tomto případě notář sepíše závěť dle přání zůstavitele a zároveň se však přesvědčí, že zůstavitel projevuje poslední vůli svobodně, vážně a s rozvahou. Ačkoliv jsou v tomto případě se sepisem testamentu spojeny finanční náklady, jde o nejvhodnější formu závěti. Pokud si člověk nechá sepsat závěť u notáře, může mít pak jistotu, že je sepsána správně dle zákonných požadavků, a že v případě smrti bude poslední vůle opravdu vykonána. V případě pozůstalostního řízení by však mohl nastat problém, a to pokud by notář, který sepsal notářský zápis o závěti, byl pak v tomto řízení zároveň i soudním komisařem. Podle názoru Nejvyššího soudu ČR by totiž tato situace vedla k důvodným pochybnostem o jeho nepodjatosti k věci.¹⁹

Vedle těchto forem občanský zákoník nově upravuje i tzv. privilegovanou závěť, resp. vymezuje situace, za kterých je možné pořídit platnou závěť, i přestože

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. února 2013, sp.zn. 21 Cdo 3373/2011.

nebudou splněny zákonem předepsané náležitosti pro pořízení závěti. Jde tak o mimořádný institut, který je spojen s nenadálými situacemi lidského života, za kterých jsou umožněny úlevy co do zákonných požadavků pro platnost závěti. Proto se také hovoří o závěti pořízené s úlevami. Mezi tyto zákonem uznávané mimořádné situace patří přímé ohrožení života zůstavitele, tak závažná událost, jež ovlivňuje běžný společenský styk, kdy nelze rozumně trvat na dodržení zákonné formy, důvodná obava o život či jiný závažný důvod. Závěť s úlevami může uzavřít také voják během ozbrojeného konfliktu či vojenské operace. „*Pořizuje-li se závěť s úlevami, plyne z podstaty věci, že vyžadují mírnější formality než v běžných případech. Pravidelně se např. nevyžaduje současná přítomnost všech svědků, u svědků se nevyžaduje plná svéprávnost nebo zletilost atp.*“²⁰ Platnost privilegované závěti je však omezená. Pokud byla závěť uzavřena pro bezprostřední ohrožení života či závažnou událost znemožňující běžný společenský styk a zůstane-li zůstavitel naživu, pozbyde platnosti uplynutím dvou týdnů. Závěti s úlevami pořízené v ostatních případech pak pozbydou platnosti až po uplynutí tří měsíců od jejich pořízení. Tyto lhůty však nezačnou běžet dříve, než zůstavitel nebude moci pořídit závěť ve formě veřejné listiny.

Protože se samozřejmě i zde uplatňuje zásada autonomie vůle, zůstavitel má právo závěť či její jednotlivá ustanovení zrušit, a to pořízením nové závěti nebo jejím odvoláním. Později sepsaná závěť, která splňuje zákonné náležitosti, automaticky ruší závěť předchozí. Odvolat závěť je možné buď výslovně – prohlášením o odvolání závěti (v té zákonné formě, v jaké byla závěť pořízena), anebo mlčky – faktickým zničením listiny, která obsahuje poslední vůli.²¹

Součástí závěti může být i tzv. dovětek neboli kodicil, kterým zůstavitel může nařídit odkaz či dědici nebo odkazovníku stanovit podmínku, doložit čas či uložit příkaz. Pokud je kodicil pořízen vedle závěti, lze hovořit o tzv. dovětku testamentárním. Vedle toho lze však rozlišovat i tzv. dovětek intestátní, který pak působí samostatně jako typ pořízení pro případ smrti. Na dovětek spadají obdobně podle § 1498 občanského zákoníku ustanovení o závěti. Na rozdíl od závěti však nejsou dovětkem samostatně povolávání dědicové.²²

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²¹ SCHELLE K., SCHELLEOVÁ I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 49-67.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

2.7.3. Zákon

K dědění na základě zákona dochází v případě, kdy zůstavitel nezanechá žádné pořízení pro případ smrti nebo jím pořídí pouze o části své pozůstalosti, anebo pokud povoláný dědic z jakéhokoliv důvodu dědictví nenabude. Základem zákonného dědění je zákonná dědická posloupnost, jejímž účelem je zajistit dědické právo osobám příbuzným nebo blízkým zůstaviteli pro případ, že tak sám zůstavitel před smrtí neučiní. Zákonná dědická posloupnost se uskutečňuje na základě tzv. dědických tříd, které určují skupiny dědiců podle „blízkosti“ vazeb se zůstavitelem. Podle současné právní úpravy nově rozeznáváme celkem šest dědických tříd, kdy v prvních třídách nalezneme jako dědice zejména ty osoby, které měli k zůstaviteli co nejbližší vztah. S každou následující třídou se pak okruh osob rozšiřuje až na velice vzdálené příbuzné. V rámci zákonné posloupnosti proto vždy přednostně dědí dědicové z nižších tříd.²³

První dědickou třídu tvoří nejbližší členové zůstavitelovy rodiny. Patří sem pouze děti a manžel/manželka zůstavitele, kdy každý z nich bude dědit stejným dílem. Pokud některé dítě nedědí, nabydou jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.

Pokud nebudou dědit zůstavitelovy potomci (například proto, že byli vyděděni či se dědictví zřekli) budou ve druhé třídě dědit manžel, rodiče zůstavitele a ty osoby, které žili ve společné domácnosti se zůstavitelem alespoň jeden rok před jeho smrtí a které tak pečovali o společnou domácnost či byli odkázáni na výživu zůstavitele. Těmi jsou povětšinou partner/partnerka zůstavitele a nevlastní děti. V této třídě dědí všichni taktéž stejným dílem s výjimkou manžela, kterému vždy náleží dědické právo na nejméně polovinu z pozůstalosti.

Jestliže podle druhé třídy nedědí manžel ani zůstavitelovi rodiče, tak potom ve třetí třídě budou dědit stejným dílem sourozenci zůstavitele a osoby, jež žili ve společné domácnosti se zůstavitelem nejméně jeden rok před jeho smrtí a které pečovali o společnou domácnost či pokud byli odkázáni na výživu zůstavitele. A pokud podle této třídy nedědí některý ze sourozenců, jeho dědický podíl budou dědit stejným dílem jeho děti.

Ve čtvrté dědické třídě budou dědit stejným dílem prarodiče zůstavitele, a to pouze v případě, jestliže nedědil žádný dědic podle třetí třídy.

²³ WELLECH E. *Vyznejte se v dědickém řízení*. Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks., 2014, s. 52.

Za předpokladu, že nedělil žádný dědic ani ze čtvrté třídy, dědí pak v páté třídě prarodiče rodičů zůstavitele, a to tak, že prarodičům zůstavitelova otce případně polovina dědictví a ta druhá polovina pak náleží prarodičům zůstavitelovy matky. Podíl připadlý těmto dvojicím prarodičů se pak mezi nimi dělí rovným dílem. Pokud jeden z této dvojice dědit nebude, případně jeho podíl (osmina) druhému členu. A nebude-li dědit ani jeden z dvojice prarodičů, případně jejich podíl (čtvrtina) druhé dvojici téže strany. Jestliže dojde k situaci, kdy nebude dědit ani jedna dvojice z téže strany, pak případně dědictví dvojicím z druhé strany, a to v takovém poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadla přímo.

Šestá dědická třída přijde na řadu, pokud nebude dědit žádný dědic z páté třídy. V této poslední dědické třídě pak budou v rámci zákonné posloupnosti dědit stejným dílem děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele. Pokud by nedědilo některé z dětí prarodičů zůstavitele, pak by jeho dědický podíl připadl automaticky jeho dětem.²⁴

Současný občanský zákoník rozšířil počet zákonných dědických tříd oproti přechodí úpravě z původních čtyř na šest dědických tříd. V praxi je však využití páté a šesté dědické třídy minimální. Jak je uvedeno výše, podle těchto tříd dědí opravdu velmi vzdálení příbuzní zůstavitele a dochází tak mnohem častěji k rozdělení pozůstalosti v rámci okruhu osob z nižších dědických tříd.

2.8. Přijetí, odmítnutí, vzdání a zřeknutí se dědictví

K uplatnění dědického práva je v neposlední řadě zapotřebí i projev vůle potencionálního dědice směřující k přijetí, resp. neodmítnutí dědictví. Samotná skutečnost, že se někdo stane dědicem (viz výše) nestačí k tomu, aby v rámci řízení o pozůstalosti skutečně dědictví či jeho část nabyl. Dědictví totiž nepřechází *ipso iure*, tedy samotným zákonem, ale je nutný výslovný projev vůle dědice. To vychází ze základní zásady dědického práva, a to svobody dědictví přijmout nebo odmítnout, kdy nikdo nesmí být nucen, aby dědictví nemohl odmítnout.²⁵

Přijetí a na druhé straně odmítnutí dědictví se váže k době po smrti zůstavitele. Po smrti zůstavitele je také dědici umožněno vzdát se svého dědického práva, avšak pouze ve prospěch dědice jiného. Před smrtí zůstavitele se však

²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1634 – 1640.

²⁵ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4.

dědického práva dopředu vzdát nelze. Za života zůstavitele je podle současné právní úpravy možné se dědického práva pouze zříci.

2.8.1. Přijetí / odmítnutí dědictví

Každý dědic má právo se svobodně rozhodnout, zda po smrti zůstavitele dědictví přijme nebo odmítne. Žádný dědic není zásadně povinen dědictví přijmout, neboť dle ustanovení § 1485 občanského zákoníku má dědic po smrti zůstavitele právo dědictví odmítnout. Právo odmítnout dědictví může být vyloučeno pouze u smluvního dědice, a to pokud je tak ujednáno v dědické smlouvě. Jestliže dědic dědictví neodmítne, pak mu náleží zpravidla dědické právo jako jeho vlastnictví.

Odmítnutí dědictví je jednostranné právní jednání, kterým dědic před soudem, jež dědictví projednává, činí výslovné prohlášení, že dědictví odmítá. K tomuto právnímu jednání se může dědic nechat i zastoupit, a to zmocněncem na základě plné moci. Odmítnout dědictví může dědic vždy jen jako celek a nelze pro odmítnutí dědictví stanovovat jakékoli výhrady a podmínky. U nepominutelného dědice však platí výjimka, neboť ten může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu. To znamená, že může přijmout dědictví co do výše povinného dílu a zároveň může odmítnout tu část dědictví, kterou by měl zdědit nad jeho rámeček. To však nelze naopak – odmítnout povinný díl a přijmout pouze tu část dědictví, která povinný díl přesahuje. Vedle toho má nepominutelný dědic samozřejmě možnost přijmout nebo odmítnout dědictví jako celek tedy včetně povinného dílu.

K účinnosti odmítnutí dědictví musí být kromě výslovného prohlášení vůči soudu dodržena i zákonná lhůta, která činí jeden měsíc ode dne, kdy byl dědic vyrozuměn soudem o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí. Jde-li o dědice s jediným bydlištěm v zahraničí, pak činí tato lhůta tři měsíce. Z důležitých důvodů pak může soud tuto lhůtu přiměřeně prodloužit. Právo odmítnout dědictví uplynutím této zákonné lhůty zaniká. Občanský zákoník však počítá i se situací, kdy dědic sám před uplynutím této lhůty zemře, v takovém případě logicky jeho právo na odmítnutí dědictví přechází na jeho dědice, přičemž lhůta neuplyne dříve, než tomuto novému dědici uplyne lhůta k odmítnutí i po předchozím dědici. Nový dědic má navíc možnost se rozhodnout tak, že přijme dědictví po prvním zůstaviteli a po druhém zůstaviteli jej odmítne, nebo naopak. Případně může dědictví po obou zůstavitelích přijmout či odmítnout.

„Na dědice, který dědictví odmítl, se hledí tak, jako by dědictví nikdy nenabyl.“²⁶ Odmítnutí dědictví má tak význam především z hlediska zásady univerzální sukcese dědiců, na které podle této zásady přecházejí i dluhy zůstavitele. Odmítnutí dědictví v podstatě představuje pro dědice možnost vyvázat se ze zůstavitelovo dluhů, zejména v těch případech, kdy v pozůstalosti zůstavitele převažují pasiva nad aktivy. Je však důležité zmínit, že pokud dědic dědictví platně odmítne, tak je takové rozhodnutí konečné a neodvolatelné. Příkladem může být situace, kdy dědic odmítne dědictví z důvodu obavy předlužení dědictví a následně zjistí, že dědictví dluhy zatíženo není a proto by chtěl odmítnutí dědictví odvolat a dědictví přijmout. K takovému odvolání odmítnutí dědictví by se pak nepřihlíželo. Nastane-li situace, kdy dědic odmítne dědictví a poté svým počínáním dává najevo, že chce dědictví přijmout, pak takové odmítnutí dědictví bude neplatné.²⁷

2.8.2. Vzdání se dědictví

Jak je uvedeno výše, dědické právo náleží tomu dědici, který dědictví neodmítl. Takový dědic s ním pak může libovolně disponovat jako se svým vlastnictvím, tedy se jej může i vzdát. Podle § 1490 občanského zákoníku se dědic může vzdát svého dědictví jen ve prospěch druhého dědice, a jestliže dědictví předtím neodmítl. Vzdá-li se dědictví nepominutelný dědic, vzdává se tím také práva na povinný díl, a to i pro své potomky. Není vyloučeno, aby se dědic vzdal dědictví i ve prospěch více dědiců, v tomto případě pak bude uvolněný dědický podíl rozdělen na základě společné dohody těchto dědiců, a nebude-li taková dohoda, tak se rozdělí poměrně.

Prohlášení o vzdání se dědictví musí dědic učinit před soudem v řízení o pozůstalosti. Na rozdíl od odmítnutí dědictví, není pro vzdání se dědictví zákonem stanovená žádná lhůta. Dědic se tak může vzdát svého dědictví kdykoliv až do pravomocného skončení pozůstalostního řízení.

Další podstatnou podmínkou k účinnosti vzdání se dědictví je souhlas toho, v jehož prospěch se dědic svého dědictví vzdává – tzv. obmyšlený dědic. Souhlasí-li tento obmyšlený dědic s přijetím uvolněného dědictví ze strany dědice, v dědickém řízení se bude dále postupovat obdobně jako v případě zcizení dědictví

²⁶ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 21.

²⁷ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. GRADA Publishing, a.s., s. 21-22.

(§1714 – 1720 občanského zákoníku). V opačném případě, tedy pokud obmyšlený dědic s přijetím uvolněného dědictví nesouhlasí, k vzdání se dědictví se pak nepřihlíží a dědic, který se chtěl dědictví vzdát tak zůstává nadále dědicem.

Dědictví se může vzdát dědic smluvní, závětní a dědic, který dědí na základě zákonné posloupnosti. Vzdát dědictví se může i ten dědic, který byl podle zůstavitelovy poslední vůle obtížen příkazem, nařízením odkazu či jiným opatřením, které se vztahuje výlučně k jeho osobě, nicméně vzdáním se dědictví není zbaven povinnosti splnit takové opatření, jestliže jej splnit může. Příkazy, nařízení či jiná opatření, která nejsou vázána výlučně na osobu dědice, tedy pokud by je mohla splnit i jiná osoba, by pak při vzdání se dědictví logicky přešly na dědice, v jehož prospěch se dědic dědictví vzdal.²⁸

Při realizaci tohoto institutu je však třeba pamatovat i na nezúčastněné třetí osoby. „*Neodmít-li dědic dědictví, ale chce-li se jej následně vzdát ve prospěch jiného dědice, nemůže se změna situace dotknout práv třetích osob (zvláště věřitelů), protože ti na právním jednání dědice, který se dědictví vzdá, a obmyšleného dědice nejsou účastni.*“²⁹ V případě, že by se dědic vzdal dědictví s úmyslem zkrátit své věřitele, pak mají věřitelé právo navrhnout relativní neúčinnost takového jednání.

2.8.3. Zřeknutí se dědického práva

Zřeknutí se dědického práva neboli *renunciace* je nový institut, podle kterého je potencionálnímu dědici umožněno uzavřít se zůstavitelem smlouvu, na základě které se dědic může dědického práva zcela či zčásti předem zříci. Zříká-li se dědického práva nepominutelný dědic, zříká se tak zároveň i práva na povinný díl. Smlouva o zřeknutí se dědického práva musí mít formu veřejné listiny, tedy o ní musí být sepsán notářský zápis. Je-li smlouva uzavřena, tak se zásadně vztahuje i na potomky dědice, který se dědického práva zřekl, ledaže by bylo ve smlouvě ujednáno jinak. Je zde tak ponechána smluvní volnost.

Předmětem renunciace je tedy zatím neexistující dědické právo, resp. právo na povinný díl toho, kdo se jej zříká. Budoucí dědic se může zříci svých dědických nároků i ve prospěch jiné osoby, avšak pouze za předpokladu, že se tato osoba

²⁸ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 22-24.

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

(obmyšlený) skutečně stane dědicem (např. neodmítne dědictví). V opačném případě dědické právo toho, kdo se jej zřekl, zůstává zachováno.

Občanský zákoník připouští možnost zrušení již uzavřené smlouvy o zřeknutí se dědického práva, a to písemným souhlasem obou smluvních stran. Pro zrušení již není vyžadována forma veřejné listiny.

V praxi se tento institut uplatní například za situace, kdy se potencionálnímu dědici ze strany zůstavitele ještě za jeho života dostane nějakého plnění, které by v případě jeho smrti bylo stejně započteno na jeho dědický podíl, resp. povinný díl. Příkladem tak může být zůstavitel, který má dvě dcery, kdy jedné z nich daruje za života například chalupu, následně s ní uzavře smlouvu o zřeknutí se dědického práva, tím pak majetek, který po jeho smrti zůstane, připadne dceři druhé. Využití tohoto institutu lze tak předpokládat spíše u dědiců, kteří dědí ze zákona. Občanský zákoník sice nikterak nevyklučuje renunciaci u dědiců, jež dědí na základě jiného dědického titulu, nicméně v praxi zřejmě k zřeknutí se dědického práva ze strany smluvního dědice nedojde.³⁰

³⁰ KOVÁŘOVÁ, D. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praktická příručka. Praha: Leges, 2015, s. 41-42.

3. Obecná charakteristika řízení o pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti lze charakterizovat jako zvláštní typ soudního řízení, jehož účelem je zejména vypořádání majetkových poměrů po smrti zůstavitele, potvrzení právního postavení dědice, odkazovníka, věřitele či jiných osob v závislosti na okolnostech daného případu, nebo za splnění podmínek likvidace pozůstalosti. Přestože subjektivní dědické právo vzniká již smrtí zůstavitele (§ 1479 občanského zákoníku), tak k samotnému nabytí dědictví přímo ze zákona nedochází. V ustanovení § 1670 občanského zákoníku se totiž stanoví, že nabytí dědictví dědici, resp. dědicům potvrzuje soud. „*Podmínkou pro nabytí majetku na základě dědění je uskutečnění zvláštního zákonem upraveného řízení, v němž soud, jako orgán, do jehož pravomoci je toto řízení svěřeno, provádí jednotlivé zákonem stanovené úkony v určeném pořadí.*“³¹ Řízení o pozůstalosti je tak pro nabytí dědictví obligatorním soudním řízením, při němž se uplatňuje princip ingerence státu. Jednotlivé úkony soudu v pozůstalostním řízení provádí soudem pověřený notář jakožto soudní komisař. Výsledkem řízení je pak zpravidla vydání rozhodnutí ve formě usnesení, kterým je řízení skončeno. Průběh samotného řízení lze pak rozdělit podle účelu do několika fází, a to na zahájení řízení, předběžná šetření, zjišťování dědického práva a obvyklé ceny pozůstalosti, projednání dědictví a rozhodnutí o dědictví, případně likvidaci pozůstalosti.³² Mezi dvě nejdůležitější funkce řízení o pozůstalosti, které lze zmínit patří funkce legitimační a majetková. V rámci legitimační funkce dochází zpravidla ke zjištění dědiců jakožto právních nástupců zůstavitele a majetková funkce spočívá ve zjišťování zůstavitelova majetku včetně jeho dluhů.³³

Řízení o pozůstalosti je komplexně upraveno zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Jak již bylo zmíněno výše, ZŘS byl přijat v souvislosti s rekodifikací soukromého práva v ČR. Protože „nový“ občanský zákoník zavedl nové hmotněprávní instituty, nebo dosavadní instituty modifikoval, bylo nutností na tyto změny navázat potřebnou procesní úpravou. „*Civilní proces musí být procesní reflexí soukromého práva hmotného a musí*

³¹ SCHELLE K., SCHELLEOVÁ I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 111.

³² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 395.

³³ WIPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní. 2. opravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 72.

obsahovat všechny instituty umožňující soudní ochranu subjektivních práv a povinností upravených soukromoprávními normami.“³⁴ Tato rekodifikace tak zásadně zasáhla do všech odvětví soukromého práva, tedy i do odvětví práva dědického, a to nejen v hmotněprávní ale i procesní oblasti. V rámci rekodifikace a v souvislosti s terminologickými změnami v občanském zákoníku v hmotném dědickém právu došlo také k podstatné změně právní terminologie i v procesní oblasti dědického práva, kdy bylo původní označení *řízení o dědictví* změněno na řízení o pozůstalosti, a to především ve vazbě k nově zavedenému právnímu pojmu „pozůstalost“, který je vymezen v druhé kapitole této práce.³⁵ Podle názoru Bartoše jde však poněkud o překvapivou změnu v terminologii, neboť vzhledem k vymezení pojmů pozůstalost a dědictví v občanském zákoníku po rekodifikaci, se dědicové v rámci řízení o pozůstalosti „soudí“ o dědictví, tedy o to, aby každý z nich získal z pozůstalosti příslušnou část a nikoliv tak o pozůstalost jakožto celé jmění zanechané zůstavitelem. Navíc samotný občanský zákoník pak ve svých ustanoveních dokonce zásadně užívá namísto označení řízení o pozůstalosti řízení o dědictví, viz například § 1490 odst. 1.³⁶ Přestože od této rekodifikace uběhly již čtyři roky, doposud nebyla terminologie napříč hmotněprávní a procesní úpravou sjednocena. Pro laickou veřejnost pak může být tato nekonzistence velmi matoucí.

3.1. Prameny právní úpravy

Stěžejním právním pramenem řízení o pozůstalosti je tedy **ZŘS**, který obsahuje speciální úpravu některých druhů nesporných řízení, které byly před rekodifikací upraveny v hlavě V. třetí části občanského soudního řádu a jiná zvláštní řízení. Řízení o pozůstalosti je v něm konkrétně upraveno v hlavě III. druhé (zvláštní) části v § 98 – 288a. Nelze si nevšimnout, že oproti předchozí právní úpravě dědického řízení obsažené v občanském soudním řádu byla procesní úprava dědického řízení v ZŘS podstatně rozšířena. Toto rozšíření reflektují taktéž změny provedené v hmotněprávní úpravě.

Prováděcím právním předpisem k ZŘS je jako další pramen práva **vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a**

³⁴ WIPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 12.

³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

³⁶ BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam. 6/2013, s. 16-17.

krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „JŘS“). Řízení o pozůstalosti pak upravuje část desátá a jedenáctá této vyhlášky.

Významným pramenem, který je úzce spojen s ZŘS je **zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). ZŘS je totiž ve vztahu k občanskému soudnímu řádu „*lex specialis*“. Subsidiární vztah mezi těmito zákony je vyjádřen v § 1 ZŘS, který rozlišuje mezi subsidiaritou obecnou a tzv. zbytkovou. Obecná subsidiarita je vyjádřena ve třetím odstavci tohoto paragrafu, z něhož vyplývá, že se OSŘ použije v těch případech, kdy úprava v ZŘS chybí. Zbytková subsidiarita je upravena ve čtvrtém odstavci § 1, kde se stanoví, že pokud to povaha jednotlivých ustanovení nevyklučuje, užití se ustanovení OSŘ i ZŘS vedle sebe. To znamená, že se ustanovení ZŘS považují za doplňující k ustanovením OSŘ, přičemž jejich aplikace nevyklučuje použití obecných ustanovení OSŘ. Příkladem tak může být § 202 OSŘ, který vymezuje důvody nepřipustnosti odvolání ve vztahu k § 129 ZŘS, který důvody nepřipustnosti rozšiřuje, doplňuje.³⁷

Dalším pramenem práva je i **zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), který upravuje činnost notářů, organizaci notářství a další související otázky. Podle § 3 odst. 1 notář v rámci další činnosti vykonává v řízení o pozůstalosti činnost soudního komisaře. Vedle notářského řádu lze za zdroj notářské činnosti zmínit i **vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb, o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky** (dále jen „notářský tarif“), ve znění pozdějších předpisů. Mezi prameny notářské činnosti se však řadí i **vnitřní předpisy Notářské komory ČR**.

V neposlední řadě nelze opominout ani **zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém**, ve znění pozdějších předpisů, jehož aplikaci je třeba vzít v úvahu v případech s mezinárodním prvkem. Pro oblast dědického práva má pak význam i **Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení** (Nařízení ŘÍM IV.), které je přímo

³⁷ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 20.

aplikovatelné ve všech členských zemích EU. V ČR je toto nařízení v platnosti od 17. srpna 2015.³⁸

3.2. Řízení o pozůstalosti jako zvláštní druh civilního procesu

Jak vyplývá z výše uvedeného, řízení o pozůstalosti je jedním z nesporných soudních řízení. Z tohoto důvodu je proto vhodné alespoň stručně vymezit **nesporné řízení** jako jeden z druhů civilního procesu a vymezit jeho základní principy, neboť dle základních specifik nesporného řízení lze také charakterizovat řízení o pozůstalosti.

Hned na úvod je však třeba uvést, že pro nesporné řízení neexistuje žádná legální definice, neboť jde o zvláštní druhy řízení, která tvoří ucelený komplex. V podstatě jde o souhrn zvláštních řízení, která spojuje pouze to, že nejde o řízení sporná. Nesporné řízení lze tak nejlépe vymezit na základě komparace se sporným řízením jakožto protilehlého druhu civilního procesu, které je na rozdíl od nesporného řízení komplexně upraveno. Pro vzájemné rozlišování mezi těmito druhy civilního procesu existuje mnoho kritérií. Mezi základní hlediska, na základě nichž lze rozlišovat mezi řízením sporným a nesporným patří zejména účel řízení, povaha vydávaného rozhodnutí, okruh účastníků a jejich postavení, různý způsob stanovení civilní pravomoci a rozdílnost zásad, které se v tom kterém řízení užívají.

Co se týče první diferenciaci mezi sporným a nesporným řízením, tedy účelu, resp. funkce řízení, pak se lze v nesporném řízení setkat s **funkcí preventivní**, jejímž cílem je předejít případným sporům úpravou právních vztahů pro budoucnost, zatímco ve sporném řízení se uplatňuje především funkce reparační, tedy náprava již porušeného práva.

Rozdíly mezi těmito řízeními lze spatřovat i v povaze vydávaného rozhodnutí, kdy téměř všechna rozhodnutí vydávaná v nesporném řízení mají **konstitutivní charakter**. Jde tak o rozhodnutí, která zakládají vznik, změnu či zánik právního vztahu. To však neplatí bezvýjimečně, například rozhodnutí vydávaná v řízení o úschovách (§ 258 a násl. ZŘS) konstitutivní povahu nemá. Naopak v řízení sporném jsou vydávána zejména rozhodnutí s deklaratorní povahou, která již zjištěný právní stav potvrzují. To opět neplatí bezvýjimečně, viz například rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (§ 1143

³⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 394-395.

občanského zákoníku) a vzhledem k tématu této práce je pak je nutné poukázat i na výjimku v případě rozhodnutí o dědictví, které má vzhledem k § 1479 občanského zákoníku deklaratorní povahu. Rozhodnutí o dědictví má konstitutivní charakter jen v případě dohody dědiců o jejich poměrech.³⁹

Další významná odlišnost spočívá ve vymezení okruhu účastníků a jejich postavení. V nesporném řízení jsou účastníky podle § 6 ZŘS **navrhovatel a ten, o jehož právech či povinnostech má být v řízení jednáno nebo ten, který je zákonem za účastníka takového řízení označen**. Ve sporném řízení jsou pak účastníky dle § 90 OSŘ žalobce a žalovaný. „*Ve sporném řízení jde o obranu práv a chráněných zájmů z vůle jejich nositele, a proto okruh účastníků určuje žalobce tím, že podá žalobu a v ní určí stranu žalovanou*“.⁴⁰ Na rozdíl od sporného řízení pak nejsou v nesporném řízení přípustné hlavní a vedlejší intervence, společenství účastníků, přistoupení či změna účastníků. V nesporném řízení je však dle § 7 ZŘS možné přibrání účastníka a ukončení jeho účasti na řízení.

Pro sporné a nesporné řízení je dále odlišně stanovena civilní pravomoc soudů. Zatímco v řízeních nesporných se **pravomoc soudů musí opírat o výslovné ustanovení zákona**, tak v řízení sporném je pravomoc v § 7 OSŘ určena obecně.

V neposlední řadě jsou významným kritériem pro rozlišování mezi sporným a nesporným řízením zásady, které to které řízení ovládají. V nesporném řízení se uplatňuje zejména zásada oficiality, vyšetřovací a úplné apelace, zatímco řízení sporné ovládá zásada dispoziční, projednací, koncentrace řízení a neúplné apelace.

Podle zásad oficiality a dispoziční je určen způsob zahájení řízení. Na základě **zásady oficiality** se řízení zahajuje *ex offo*, tedy bez návrhu účastníků. Oproti této zásadě stojí zásada dispoziční, podle které se řízení zahajuje na návrh účastníka.

Zásady vyšetřovací a projednací určují, do jaké míry je soud při rozhodování vázán návrhy účastníků. V případě **zásady vyšetřovací** soud není při rozhodování vázán jen těmi skutečnostmi, které účastníci uvedli a je sám povinen potřebné skutečnosti pro vydání rozhodnutí zjišťovat. Opačně je tomu u zásady projednací, na základě níž soud vychází jen z těch skutečností, které mu sporné strany předloží.

³⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 381.

⁴⁰ MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 36.

V nesporném řízení mohou účastníci své důkazy navrhopat během celého řízení, zatímco ve sporném řízení mohou podle zásady koncentrace účastníci uvádět rozhodné skutečnosti a navrhopat důkazy jen v určité části řízení, tedy jen do určité doby. V souvislosti s odvolacím řízením pak pro nesporné řízení platí **apelační princip**, kdy v souladu s § 28 ZŘS mohou účastníci v odvolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy, i přestože před soudem prvního stupně nebyly uplatněny. Ve sporném řízení jsou takové novoty, kromě zákonem stanovených výjimek, nepřijatelné. S ohledem na uvedené zásady je zřejmé, že v nesporném řízení mají účastníci řízení omezenou možnost dispozice řízením a jeho předmětem.

Přestože jsou hlediska pro rozlišování mezi sporným a nesporným řízením velmi četná a existuje pro ně celá řada pojetí, jisté je jedno, a to okruh věcí, které spadají do toho či onoho druhu řízení. Tomu odpovídá současná právní úprava, kdy přijetím ZŘS došlo k separaci právní úpravy řízení sporného a nesporného.⁴¹

3.3. Procesní subjekty v řízení o pozůstalosti

Tato podkapitola vymezuje zejména **procesní subjekty** řízení o pozůstalosti. Procesní subjekty mají v každém civilním procesu nemalý význam, neboť svými úkony právně ovlivňují proces a k tomu účelu jsou nadány procesními právy a povinnostmi. V obecné rovině jsou těmito subjekty soud a účastníci řízení, vedle těchto subjektů pak rozlišujeme ještě tzv. zvláštní subjekty, které se vyskytují jen v některých řízeních. V řízení o pozůstalosti je zvláštním subjektem řízení notář jako soudní komisař. Procesními subjekty jsou tak v řízení o pozůstalosti soud, notář pověřený soudem a účastníci řízení.⁴²

3.3.1. Pravomoc a příslušnost soudu

Pravomoc soudu projednávat a rozhodovat dědické věci v řízení o pozůstalosti je dána ustanovením § 1 odst. 1 a § 2 písm. f) ZŘS.

Pro určení **věcné příslušnosti** soudu pro řízení o pozůstalosti je třeba nahlédnout do obecné části ZŘS. Podle § 3 odst. 1 tohoto zákona jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy. Nutno podotknout, že na území hlavního města Prahy vykonávají působnost okresních soudů obvodní soudy a ve městě Brno pak jako soud okresní působí Městský soud.

⁴¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 40, 356.

⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 61.

Místní příslušnost soudu se pak určuje podle pravidel obsažených v § 98 ZŘS. Základním kritériem je **místo trvalého pobytu zůstavitele v době jeho smrti** evidované v informačním systému evidence obyvatel⁴³, případně místo jiného evidovaného pobytu. Nelze-li místní příslušnost určit na základě tohoto kritéria, použijí se ostatní zákonem stanovená určovací hlediska. Druhým kritériem je **místo posledního bydliště zůstavitele** tj. bydliště faktické⁴⁴, a pokud neměl zůstavitel bydliště nebo jej nelze zjistit, pak je to místo, kde se zůstavitel naposledy zdržoval. Za zmínku stojí, že faktické bydliště bylo před přijetím ZŘS kritériem primárním, ke změně základního hlediska došlo pak především z důvodu snahy předejít zbytečným průtahům a komplikacím.⁴⁵ Tuto změnu lze považovat za přínosnou vzhledem k možnosti soudu přístupu do centrální evidence obyvatel, z níž poměrně snadno a rychle může zjistit místo trvalého pobytu. Třetí určující hledisko je poté **poloha zůstavitelova nemovitého majetku**. To se využije například v případě, kdy zůstavitel bydlel a zemřel v cizině. Posledním kritériem pro určení místní příslušnosti, kdy nelze uplatnit předchozí kritéria, je **místo, kde zůstavitel zemřel**.⁴⁶

ZŘS počítá v § 99 i s možností přikázání věci jinému než místně příslušnému soudu (delegací), a to z důvodu vhodnosti. Takovým důvodem je pak zejména hospodárnost a účelnost řízení. „*Přikázání věci jinému soudu z důvodu vhodnosti bývá v pozůstalostním řízení poměrně časté, neboť pravidla určení místní příslušnosti nemohou brát zřetel na místo, kde bydlí účastníci tohoto řízení.*“⁴⁷ Vzhledem k povaze řízení je tak účastníkům řízení, kteří jsou považováni za dědice a jejichž účast na řízení je známa již v době podání návrhu na přikázání věci jinému soudu, zaručeno právo se k této delegaci vyjádřit. Nejčastěji pak půjde o situaci, kdy ačkoliv by příslušnost měla být dle základního kritéria určena evidovaným místem trvalého pobytu zůstavitele, bude dle návrhu těchto účastníků určena přikázáním jinému věcně příslušnému soudu především dle místa jejich bydliště. Důležité však je, aby byl vždy dodržen požadavek vhodnosti, neboť je tato delegace výjimkou z ústavně zaručené zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému

⁴³ Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.

⁴⁴ FAKTICKÝM BYDLIŠTĚM se rozumí místo, kde se fyzická osoba ve skutečnosti zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 6. 2005 sp.zn. 30 Cdo 444/2004.

⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

⁴⁶ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 200-202.

⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

soudci. „Lze k ní proto přistoupit pouze v těch ojedinělých případech, kdy by projednání věci jiným než místně příslušným soudem znamenalo z komplexního pohledu hospodárnější, rychlejší či po skutkové stránce spolehlivější a důkladnější posouzení věci.“⁴⁸ O delegaci na základě návrhu rozhoduje zpravidla soud, který je nejblíže společně nadřízený příslušnému soudu a soudu, jemuž má být věc přikázána.⁴⁹

3.3.2. Notář jako soudní komisař

Dalším procesním subjektem v řízení o pozůstalosti je notář, který v něm vystupuje jako soudní komisař (dále jen „notář“). Soudní komisariát je upraven v ustanoveních § 100-106 ZŘS. „Řízení o dědictví patří k tradiční náplni činnosti notářů, kteří mají s touto agendou dlouhodobé a rozsáhlé zkušenosti“⁵⁰ Podle důvodové zprávy k ZŘS nebyl žádný důvod k tomu, aby byla již osvědčená úprava v této oblasti měněna.

Bezprostředně po zahájení řízení o pozůstalosti dochází ze strany příslušného soudu k pověření notáře za soudního komisaře, který pak v řízení jménem soudu provádí úkony soudu prvního stupně. O pověření notáře rozhoduje soud usnesením. Při rozhodování o pověření konkrétního notáře vychází soud z rozvrhu práce⁵¹ vydávaného každoročně předsedou krajského soudu na návrh notářské komory zřízené v obvodu tohoto soudu. Rozvrh práce je tak podstatnou instrukcí pro pověřování notářů k řízení o pozůstalosti, neboť obsahuje seznam notářů sídlících v obvodech okresních soudů a zároveň stanoví hlediska pro to, který konkrétní notář ze seznamu bude pověřen. Soud může pověřit jako soudního komisaře vždy jen notáře, který působí v jeho obvodu, a to podle předem stanoveného hlediska v rozvrhu práce. Takovým kritériem bývá ve větších obvodech datum narození nebo smrti zůstavitele v rámci kalendářního roku a v menších obvodech je to pak zejména místo trvalého pobytu zůstavitele či jiné kritérium dle §98 viz výše. Ne vždy je však dáno jen jediné hledisko, v některých případech je totiž možná i kombinace vícero hledisek. Protože jsou tyto kritéria

⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. 30 Nd 307/2017.

⁴⁹ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 203.

⁵⁰ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 205.

⁵¹ Vyhláška č. 37/1992 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, § 99.

předem stanovena, je tak vždy jednoznačně dáno, který z notářů bude prováděním úkonům v prvním stupni pověřen.⁵²

Pověření notáře je svým způsobem *conditio sine qua non* k tomu, aby notář v řízení o pozůstalosti mohl úkony jménem soudu vůbec provádět. Notář má pak na základě pověření při provádění úkonů všechna oprávnění, která přísluší soudu jako orgánu veřejné moci při výkonu soudnictví. Všechny úkony notáře je tak třeba posuzovat jako kdyby šlo úkon soudu. Notáři dle § 100 ZŘS přísluší provádět úkony soudu prvního stupně, odstavec druhý tohoto paragrafu však vymezuje taxativním výčtem úkony, na které se pověření nevztahuje. Jde tedy o úkony, které jsou vyňaty z pravomoci notáře, a to vzhledem k povaze těchto úkonů, která vyžaduje, aby je provedl sám předseda senátu.⁵³ Mezi úkony, které notář v řízení o pozůstalosti neprovádí patří: žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině; udělení souhlasu soudu ke zpeněžení majetku notářem v rámci likvidace pozůstalosti; rozhodování o vyloučení notáře, notářských kandidátů a koncipientů a jiných zaměstnanců notáře z provedení úkonů; rozhodnutí o tom, že majetek patřící do likvidační podstaty připadá státu a v neposlední řadě také zrušení rozhodnutí o pozůstalosti a usnesení o zastavení likvidace pozůstalosti, pokud se zjistí, že zůstavitel žije. V těchto případech je ale přesto notář povinen obstarat veškeré podklady pro vydání usnesení či jiné úkony soudu, včetně návrhů jejich znění, pokud je to třeba.

ZŘS nevyžaduje, aby notář jako soudní komisař prováděl veškeré úkony výlučně osobně, neboť v § 103 stanoví, že notář může prováděním úkonů pověřit notářského kandidáta (§ 17 notářského řádu) či koncipienta (§ 21 notářského řádu), případně i další jeho zaměstnance. Notářský kandidát, notářský koncipient a zaměstnanec, který složil kvalifikační zkoušku dle notářského řádu, mohou na základě pověření notářem provádět všechny úkony jako sám notář s výjimkou vydání rozhodnutí ve věci samé. Meritorní rozhodnutí může vydat pouze notář. Ostatní pověření zaměstnanci mohou v řízení činit pouze dílčí a přípravné úkony, například opatřovat podklady k projednání pozůstalosti či sepisovat protokoly o předběžných šetřeních. Pokud má notář společníka (§ 13 notářského řádu), pak i jím může být notář při některých úkonech zastoupen, a to bez zvláštního pověření.

⁵² MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 210-113.

⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Osoby pověřené notářem k provedení úkonů je činí jménem notáře a na jeho odpovědnost.⁵⁴

V zákonem stanovených případech může soud usnesením pověření notáře za soudního komisaře zrušit či notáře nebo jeho zaměstnance vyloučit z provedení některých úkonů soudního komisaře.

Důvodem pro **zrušení pověření** je pouhé hrozící nebezpečí toho, že věc nebude rozhodnuta v přiměřené době. Soud rozhodne o zrušení pověření i bez návrhu. Předpokladem pro vydání usnesení o zrušení pověření je však předchozí písemné upozornění pověřeného notáře o této skutečnosti. Pokud soud rozhodne o zrušení pověření, musí současně usnesením pověřit soudním komisařem jiného notáře, a to rovněž podle rozvrhu práce. Tento institut byl do ZŘS začleněn namísto dřívějšího institutu odnětí věci, k němuž mohlo dojít jen v případě již skutečně způsobených průtahů řízení. Protože notář, kterému bylo pověření soudem zrušeno, ztrácí dle § 107 odst. 4 ZŘS nárok na odměnu, lze tento institut považovat za přínosný pro celkové urychlení řízení.

Vyloučit notáře a jeho zaměstnance z provedení úkonů soudního komisaře může soud pro důvodnou pochybnost o jejich nepodjatosti zejména pro poměr k věci, která je předmětem řízení nebo k účastníkům či jejich zástupcům. Pro vyloučení notáře a jeho zaměstnanců se pak subsidiárně použijí ustanovení OSŘ o vyloučení soudců. Stejně jako při zrušení pověření je i zde nutné v případě vydání usnesení o vyloučení zároveň pověřit soudním komisařem jiného notáře. V tomto případě má však vyloučený notář, popř. jeho zaměstnanec právo na poměrnou část odměny. V této souvislosti lze odkázat na již zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR⁵⁵, ve kterém Nejvyšší soud vyslovil názor, že v případě, kdy by notář, který byl pověřen jako soudní komisař v řízení o pozůstalosti zůstavitele, jemuž zároveň sepsal notářský zápis o závěti, je důvodná pochybnost o jeho nepodjatosti k věci. Tento závěr je možné rozšířit i na jiné listiny, například pak na notářem sepsanou darovací smlouvu, když by se dar měl stát předmětem započtení na dědický podíl.⁵⁶

Protože notáři při své činnosti v pozůstalostním řízení zpravidla pracují s citlivými údaji, mají dle ustanovení § 106 ZŘS ze zákona **povinnost mlčenlivosti**. To platí samozřejmě i pro jejich zaměstnance. Mlčenlivost se vztahuje na všechny

⁵⁴ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 206-207.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. února 2013, sp.zn. 21 Cdo 3373/2011.

⁵⁶ BREJLOVÁ, K. *Ještě jednou k otázce nepodjatosti soudního komisaře*. Ad Notam, 4/2013, s. 38.

údaje, které se notář a jeho zaměstnanci dozví v souvislosti s prováděním úkonů v řízení. Povinnosti mlčenlivosti je může zprostit jen předseda pozůstalostního soudu, a to z vážných důvodů. Tato povinnost se odráží i v zásadě neveřejnosti jednání, která se v řízení o pozůstalosti uplatňuje.⁵⁷

3.3.2.1. Odměna a náhrady soudního komisaře

Odměna a náhrady soudního komisaře tvoří významnou část nákladů řízení. Právo na odměnu notáře za úkony, které v pozůstalostním řízení osobně provedl nebo které na základě jeho pověření provedli jeho zaměstnanci včetně práva na náhradu hotových výdajů v souvislosti s tím vzniklých a náhrady za daň z přidané hodnoty vyplývá z ustanovení § 107 ZŘS. Toto právo má dle tohoto ustanovení i notář, který provedl úkon na základě dožádání, ačkoliv v řízení nebyl pověřen jako soudní komisař.

Pro určení výše **odměny** notáře se použijí ustanovení § 11-15 notářského tarifu. Podle těchto ustanovení se odměna stanoví procentuální sazbou ze základu, kterým je zpravidla obvyklá cena aktiv pozůstalosti, není-li stanoveno jinak. Pokud je nařízena likvidace pozůstalosti, pak základ pro výpočet odměny notáře tvoří výtěžek zpeněžení majetku likvidační podstaty a odměna bývá zpravidla vyšší. Sazby jsou taxativně vymezeny v § 13 a pro případ likvidace v § 13a. Odlišně je stanovena odměna za úkony v řízení, které bylo zastaveno. V tomto případě je odměna notáře jako soudního komisaře určena pevnou částkou ve výši 400,- Kč, a pokud zastavení řízení předcházelo vypořádání SJM zůstavitele a pozůstalého manžela, pak činí odměna 2.500,- Kč.

Notář má vedle odměny právo i na náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty (dále jen „náhrady“). **Náhrada hotových výdajů** představuje náhradu za účelně vynaložené prostředky v souvislosti s úkony notáře jako soudního komisaře. Co se rozumí hotovými výdaji, vymezuje demonstrativně § 19 notářského tarifu. Patří sem zejména náklady spojené s doručováním písemnosti, cestovní výdaje, platby spojené se získáváním informací o majetku apod. **Náhrada za daň z přidané hodnoty** náleží notáři jen za předpokladu, že je

⁵⁷ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 206-207.

MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 204-214.

plátcem daně z přidané hodnoty, a to podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Základní sazba této daně pro rok 2018 činí 21%.

O tom, kdo a v jaké výši zaplatí notáři odměnu a náhrady rozhoduje vždy soud usnesením, kterým se řízení prvního stupně skončí. Odměna a náhrady tak náleží notáři jednorázově. Podle § 108 ZŘS jsou odměnu a náhrady povinni zaplatit notáři **dědic** nebo **více dědiců** podle poměru jejich dědických podílů či poměrem majetku nabytého při rozdělení pozůstalosti. To však jen za předpokladu, že dědictví není předloženo. Novelizací ZŘS provedenou zákonem č. 87/2015 Sb. byl jako plátce odměny a náhrad přidán do výše uvedeného ustanovení i **pozůstalý manžel**, pokud nabyl majetek na základě dohody s dědici schválené soudem nebo rozhodnutím soudu o vypořádání SJM a za současného splnění předpokladu, že řízení o pozůstalosti bylo zastaveno z důvodů dle § 153 (pozůstalost bez majetku) a § 154 (pozůstalost s majetkem bez hodnoty či nepatrné hodnoty). Tato změna je pravděpodobně reakcí na možnou situaci, kdy by při vypořádání manželů mohl veškerý majetek připadnout pozůstalému manželovi a v pozůstalostním jmění by pak nebyl žádný majetek, z něhož by se dala odměna notáře určit, tedy by jí musel zaplatit stát. Pokud totiž nevznikne povinnost uhradit odměnu a náhrady dědicům či pozůstalému manželovi, tedy zejména v případě předložení dědictví, zastavení řízení z jiných důvodů než výše uvedených či pokud jde o odumrtí, hradí odměnu a náhrady notáři vždy **stát** a to prostřednictvím místně příslušného okresního soudu.⁵⁸

Podle § 89 JŘS může notář v průběhu řízení požadovat od účastníků řízení i přiměřenou **zálohu** na odměnu a hotové výdaje. Tím si tak může předběžně zajistit jejich úhradu. Zejména pak v případech, kdy je již od počátku řízení zřejmé, že se celkové náklady vyšplhají do vysokých částek.

3.3.3. Účastníci řízení

Dalšími nezbytnými procesními subjekty jsou v řízení o pozůstalosti účastníci řízení. Pro určení okruhu **účastníků v řízení o pozůstalosti** se použijí ustanovení § 110 - 117 ZŘS, podle nichž lze účastníky řízení o pozůstalosti rozdělit do dvou základních skupin, a to na **účastníky řízení při projednání pozůstalosti** a na **účastníky řízení při likvidaci pozůstalosti**. Výčet účastníků uvedený v těchto

⁵⁸ MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 214- 221.

paragrafech však není taxativní, neboť účastníky mohou být i jiné osoby, než ty, které za ně označuje zákon. Zejména pak u těch osob, jejichž právo se uplatní jen v některé části řízení, například soudní znalec při rozhodování o znalečném, soudní tlumočník či svědek, který uplatňuje svědečné a v neposlední řadě i osoba, která podala návrh na zahájení pozůstalostního řízení.⁵⁹

3.3.3.1. Účastníci řízení při projednání pozůstalosti

Účastníky řízení jsou zpravidla ty osoby, o nichž lze důvodně předpokládat, že jsou zůstavitelovými **dědici**. Jak je uvedeno již výše, dědicům náleží dědické právo, tedy právo na pozůstalost nebo poměrný díl z pozůstalosti. Tento nárok však musí být v řízení vždy prokázán na základě některého dědického titulu. V postavení dědice jako účastníka řízení by v řízení o pozůstalosti vystupoval i odkazovník za předpokladu splnění podmínek ustanovení § 1633 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví: „*Není-li zákonný dědic, nebo nenabude-li dědictví, stávají se dědici odkazovníci podle poměru hodnoty svých odkazů.*“

Pokud nebude možné určit žádného dědice, pak připadá dědictví státu. (odúmrtí). V tomto případě bude účastníkem řízení pouze **stát**.

V případě pozůstalostního řízení, které bude zastaveno z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo zanechal majetek bez hodnoty či nepatrné hodnoty, bude účastníkem řízení jen osoba, která se postarala o pohřeb zůstavitele tzv. **vypravitel pohřbu**.

Rozhoduje-li se v řízení o právech a povinnostech ze společného jmění manželů při zániku manželství smrtí zůstavitele, pak je účastníkem řízení i **manžel zůstavitele**. Jde tak o zvláštní příklad účastenství, neboť v tomto případě je manžel účastníkem jen pro část řízení. Tím však není dotčeno jeho postavení jako dědice.

Účastníkem řízení může být i **věřitel zůstavitele**, pokud navrhl soupis pozůstalosti (§ 1684 občanského zákoníku) nebo odloučení pozůstalosti (§ 1709 a násl. občanského zákoníku). Stejně tak jako pozůstalý manžel v předchozím příkladu bude věřitel účastníkem jen pro danou část řízení. Za stejných podmínek by v postavení věřitele jakožto účastníka řízení v pozůstalostním řízení mohl být i

⁵⁹ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 221.

odkazovník, který má vůči dědici či dědicům obligační právo na vydání předmětu odkazu.⁶⁰

Obdobně je tomu i u **nepominutelného dědice**, který má dle hmotného práva nárok na povinný díl z pozůstalosti, který je vyplácený v penězích. Nepominutelný dědic se stává účastníkem řízení jen při těch úkonech, které se dotýkají určení jeho povinného dílu. Konkrétně pak v té části řízení, v němž jde o soupis pozůstalosti, stanovení obvyklé ceny pozůstalosti a samozřejmě tedy při vypořádání povinného dílu. Dle ustanovení § 1644 občanského zákoníku může být povinný díl zůstaven jako dědický podíl nebo odkaz, přitom ale musí zůstat pro nepominutelného dědice zcela nezatížen. Jestliže bude povinný díl takto zůstaven, tedy v podobě dědického podílu, bude pak nepominutelný dědic účastníkem celého řízení.

Pokud zůstavitel v závěti povolal **vykonavatele závěti** (§ 1553 občanského zákoníku), pak i ten je účastníkem řízení, a to po celou dobu řízení. ZŘS ale v ustanovení § 114 stanoví dva případy, kdy účastníkem řízení nebude. V prvním případě vykonavatel závěti nebude v postavení účastníka, pokud bude řízení zastaveno z důvodů dle § 153 (pozůstalost bez majetku) a § 154 (pozůstalost s majetkem bez hodnoty či nepatrné hodnoty). V těchto případech by totiž vykonavatel nemohl závěť reálně „vykonat“. Druhým případem je odúmrtí v důsledku neexistence dědiců.

Zůstavitel může povolát i **správce pozůstalosti**. K takovému úkonu se však vyžaduje forma veřejné listiny. Jeho úkolem je správa pozůstalosti až do skončení pozůstalostního řízení a pokud jde v řízení o jeho ustanovení nebo o úkony správy pozůstalosti, pak je i správce pozůstalosti účastníkem řízení. Jde o opět o případ účastenství jen pro konkrétní část řízení.

V případě **závěry pozůstalosti** (§ 1682 a 1683 občanského zákoníku) je okruh účastníků vymezen taktéž jen pro část řízení týkající se závěry pozůstalosti. V této části řízení jsou jimi všichni **ti, kteří byli dotčeni opatřením soudu směřujícím k zajištění majetku zůstavitele (závěře)** a také **ti, kteří se do té doby účastníky nestali z jiného důvodu**. Může se jednat například o dlužníka

⁶⁰ BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam. 6/2013, s. 17.

zůstavitele či věřitele, kterému měla být vyplacena peněžitá částka z účtu zůstavitele.⁶¹

Z výše uvedeného je zřejmé, že je možné rozlišit účastníky i podle toho, zda jsou účastníky pro celé nebo jen pro část řízení o pozůstalosti. Ti účastníci řízení, kterým zákon přiznává postavení účastníka jen pro část řízení, přestávají být účastníky zpravidla v okamžiku, kdy se účel jejich účasti naplní.⁶²

3.3.3.2. Účastníci řízení při likvidaci pozůstalosti

Pokud dojde k nařízení likvidace, pak je okruh účastníků zcela odlišný. Nařízením likvidace totiž účast osob zmíněných výše zpravidla končí. V postavení účastníků by zůstali pouze za předpokladu jimi podaného opravného prostředku proti rozhodnutí, které bylo vydané dříve než byla likvidace nařízena.

V řízení o likvidaci pozůstalosti jsou účastníky především **věřitelé**. Ty lze rozdělit do dvou skupin. Jednak jsou to věřitelé, kteří přihlásili svoji pohledávku, a jednak věřitelé, kteří mají právo na uspokojení své pohledávky, i když jí nepřihlásili. A pokud bude v řízení při likvidaci pozůstalosti jmenován **likvidační správce**, bude i on účastníkem řízení. O postavení likvidačního správce jako účastníka řízení bude blíže pojednáno v páté kapitole týkající se likvidace pozůstalosti.⁶³

3.3.3.3. Opatrovnictví dědice

Opatrovníka je obecně třeba ustanovit vždy v případech, kdy účastník není sám schopen v řízení hájit své zájmy. ZŘS upravuje v § 118-120 zvláštní úpravu opatrovnictví ve vztahu k dědici. V řízení o pozůstalosti notář jako soudní komisař usnesením jmenuje opatrovníka dědici, který **nemůže před soudem samostatně jednat** (nezletilý či omezený ve svéprávnosti) a **nemá zákonného zástupce či opatrovníka**, a pokud již nebylo přijato odpovídající opatření v příslušném řízení ve věcech opatrovnictví. Pokud nastane situace, kdy dědic sice zákonného zástupce či opatrovníka má, ale při zastupování hrozí střet jejich vzájemných zájmů nebo pokud hrozí střet zájmů více dědiců, neboť jsou zastoupeni jedním zákonným

⁶¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 277-284.

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

⁶³ MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 230-232.

zástupcem či opatrovníkem, jmenuje notář usnesením dědici za účelem odstranění těchto případných střetů **zvláštního opatrovníka**. Vedle těchto případů opatrovnictví upravuje ZŘS v ustanovení § 120 ještě tzv. **opatrovníka ve zvláštních případech** pro případy, kdy dědic není vůbec znám, není znám jeho pobyt nebo jemuž se nedaří doručovat písemnosti.⁶⁴

3.3.3.4. Procesní nástupnictví

Institut procesního nástupnictví přichází v úvahu v případě, kdy účastník řízení ztratí v průběhu řízení procesní subjektivitu a je tak třeba určit procesního nástupce, který vstoupí do práv a povinností tohoto účastníka. Obecná úprava procesního nástupnictví je obsažena v ustanovení § 107 a 107a OSŘ. Pro řízení o pozůstalosti upravuje ZŘS v ustanovení § 121 úpravu speciální, jejímž smyslem je urychlení pozůstalostního řízení za předpokladu součinnosti procesních nástupců. Podle tohoto ustanovení bude soudní komisař místo účastníka, který ztratil způsobilost být účastníkem řízení, pokračovat s tím, kdo u něho do protokolu prohlásí, že je jeho právním nástupcem a jestliže toto tvrzení zároveň i prokáže. Tuto úpravu lze však považovat pouze jako alternativu k úpravě OSŘ, neboť pro případ, že se sám procesní nástupce u soudního komisaře nepřihlásí, postupuje se pak v souladu se zásadou oficiality dle OSŘ. Vedle toho lze rozlišit i zvláštní případy procesního nástupnictví, a to zcizení dědictví (§1714 a násl. občanského zákoníku) a vzdání se dědictví (§1490 občanského zákoníku). Pokud dojde ke zcizení dědictví (smlouvou uzavřenou mimo pozůstalostní řízení ve formě notářského zápisu), bude soudní komisař namísto s dědicem v řízení jednat s nabyvatelem dědictví, pokud ten ho do protokolu výslovně požádá a zcizení prokáže. Obdobně by se postupovalo i v případě vzdání se dědictví, ke kterému dochází před notářem přímo v pozůstalostním řízení. Procesní nástupce tedy proto logicky nemusí vzdání se prokazovat.⁶⁵

⁶⁴ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 210.

⁶⁵ SVOBODA J., KLIČKA O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 210-211.

4. Průběh řízení

Jak je zmíněno již výše, průběh řízení o pozůstalosti je možné rozdělit do několika základních fází, a to na zahájení řízení, předběžná šetření, zjišťování dědického práva a obvyklé ceny pozůstalosti, projednání dědictví a rozhodnutí o dědictví, případně likvidaci pozůstalosti. Jednotlivé fáze na sebe logicky navazují.

4.1. Zahájení řízení

Řízení o pozůstalosti spadá do pravomoci soudů a patří mezi ta řízení, které je možné zahájit dvěma způsoby, což vyplývá z ustanovení § 138 ZŘS, ale i ze samotných definic účastníků řízení. Řízení o pozůstalosti je tedy možné zahájit jednak na návrh, a jednak i bez návrhu.

Na návrh se řízení o pozůstalosti zahajuje jen výjimečně, a to jen za předpokladu, že je z návrhu na zahájení řízení patrné, že si navrhovatel činí právo na pozůstalost jakožto dědic. Navrhovatel musí tedy současně s návrhem prokázat, že mu svědčí některý dědický titul. Co se týče dalších náležitostí návrhu, tak musí obsahovat zejména označení soudu, kterému je určen, označení zůstavitele včetně doložení jeho smrti, případně označení majetku, který má být dle návrhu v řízení projednán. Pokud návrh tyto náležitosti splňuje, pak je řízení bez dalšího zahájeno dnem, kdy návrh došel věcně a místně příslušnému soudu. K zahájení řízení na návrh dochází v praxi opravdu jen zřídka, například jde-li o projednání dědictví po zůstavitelích, kteří sice měli majetek na území ČR, ale žili a zemřeli v zahraničí. Na návrh se pak také zpravidla zahajuje dodatečné projednání pozůstalosti.

U zahájení řízení **bez návrhu** se projevuje zásada oficiality. Soud zahájí řízení *ex officio* bezodkladně poté, co se dozví, že fyzická osoba zemřela, resp. byla prohlášena za mrtvou, pokud nebylo řízení zahájeno již na návrh. O úmrtí fyzické osoby se soud zpravidla dozvídá od matričního úřadu, neboť ten má dle § 137 ZŘS vždy povinnost oznámit věcně a místně příslušného soudu smrt fyzické osoby zasláním kopie úmrtního listu. Řízení zahájí soud z úřední povinnosti i na základě podnětu, kterým může být například pravomocný rozsudek soudu o prohlášení člověka za mrtvého či věrohodná oznámení o úmrtí zejména ze strany zdravotnických zařízení či Policie ČR. Někdy může být za podnět považován i nezpůsobilý návrh na zahájení řízení. O zahájení řízení o pozůstalosti z moci úřední soud vydává vždy usnesení, které nemusí být odůvodněno a ani se nemusí

doručovat. Den vydání tohoto usnesení je proto dnem zahájení řízení. Převážná část pozůstalostních řízení je v praxi zahajována z moci úřední.⁶⁶

Z ustanovení § 101 odst. 2 ZŘS vyplývá, že zahájení řízení o pozůstalosti předchází pověření notáře za soudního komisaře, který v řízení provádí jednotlivé úkony jménem soudu viz výše. Nicméně v případě zahájení řízení bez návrhu nastává otázka, zda lze v rámci téhož usnesení o zahájení řízení rozhodnout zároveň i o pověření notáře, neboť k němu dochází dle téhož paragrafu také formou usnesení a to „po zahájení řízení“.⁶⁷ Vzhledem k obecné zásadě rychlosti a hospodárnosti řízení lze předpokládat, že jde pouze o nevhodnou formulaci v zákoně a soud tak v usnesení o zahájení řízení rovněž pověří i notáře soudním komisařem.

4.2. Předběžné šetření

Předběžné šetření je důležitou fází řízení o pozůstalosti, která následuje po zahájení řízení a pověření notáře provedením úkonů v řízení. Bezodkladně po pověření notáře předá pozůstalostní soud pověřenému notáři dědický spis. Okamžikem převzetí spisu notářem fáze předběžného šetření začíná a končí pak nařízením jednání k projednání věci. *„Účelem předběžného šetření je získání základních poznatků o skutečnostech, na nichž závisí další postup řízení o pozůstalosti.“*⁶⁸ Podle ustanovení § 139 ZŘS soud v předběžném řízení provede všechny úkony nezbytné pro objasnění stavu pozůstalostního jmění, zjištění potencionálních dědiců, odkazovníků, případně dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde, a zda byl povolán vykonavatel závěti či správce pozůstalosti.

Po převzetí dědického spisu začne notář nebo jím pověření zaměstnanci provádět prvotní úkony, jejichž smyslem je zejména zjistit skutečnosti významné pro řízení a následné vydání rozhodnutí o pozůstalosti. Především je třeba zkoumat, zda jsou splněny podmínky řízení (pravomoc a příslušnost) a určit okruh potencionálních dědiců a zjistit stav zůstavitelova jmění.

„V praxi probíhá předběžné šetření tak, že soudní komisař nejprve z vlastní iniciativy provede lustraci v nejvýznamnějších evidencích, posléze předvolá vypravitele pohřbu, jehož osobní údaje získal z úmrtního listu, vyslechne jej a sepiše

⁶⁶ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 203-204.

⁶⁷ BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam. 6/2013.

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

s ním tzv. „protokol o předběžném šetření“. Poté na základě takto získaných informací rozešle žádosti o sdělení informací nebo vydání listin dalším osobám.⁶⁹ Předběžné šetření má význam pro další postup řízení. Je proto důležité, aby úkony byly prováděny pečlivě tak, aby byly náležitě zjištěny všechny potřebné skutečnosti již v době nařízení jednání ve věci. Nedostatečně provedené předběžné šetření může mít pak negativní vliv na délku celého řízení.

4.2.1. Získávání informací z evidencí

Mezi prvotní úkony notáře či jeho zaměstnance v rámci předběžného šetření patří dle § 75 JŘS získávání informací z evidencí. V první řadě je třeba zjistit, zda zůstavitel zanechal pořízení pro případ smrti. Za tímto účelem se provádí lustrace v **Evidenci právních jednání pro případ smrti**, kterou vede Notářská komora ČR. V této evidenci se dle § 35b notářského řádu evidují dědické smlouvy, závěti, dovětky, smlouvy o zřeknutí se dědického práva, listiny o prohlášení o vydědění, listiny o povolání vykonavatele závěti či správce pozůstalosti, ale i listiny i odvolání těchto jednání, mají-li formu notářského zápisu nebo pokud jsou v notářské úschově. „Zjistí-li se, že některá z uvedených listin byla v evidenci evidována, zjistí se také, u jakého notáře, případně okresního soudu je uložena a notář (nebo soud) se požádá o zaslání protokolu o zjištění stavu a obsahu takové listiny.“⁷⁰

Pokud byl zůstavitel v době své smrti v manželském svazku, pak je třeba provést lustraci i v **Evidenci listin o manželském majetkovém režimu**, která je rovněž vedena Notářskou komorou. Zde jsou evidovány listiny vyjmenované v § 35d notářského řádu. Zjistí-li se evidovaná listina, pak i zde se bude zjišťovat její stav a obsah.

Notářská komora sděluje údaje z těchto evidencí dálkovým přístupem na základě žádosti notáře. Výtisk tohoto sdělení Notářské komory o výsledku zjišťování pak notář zakládá do spisu.⁷¹

Podle potřeby může notář zjišťovat další významné skutečnosti i z některých dalších evidencí. Mezi další nejčastěji využívané evidence, z nichž notář opatřuje údaje, patří pak bezesporu i **katastr nemovitostí**, pokud je třeba zjistit vlastnictví zůstavitele k nemovitým věcem. Pro zjištění příbuzenských

⁶⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 309.

⁷⁰ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 213.

⁷¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 286.

vztahů a osobních údajů příbuzných osob je notář oprávněn využívat **informační systém evidence obyvatel**. Dále je v rámci předběžných šetření často využíván i **obchodní rejstřík, centrální evidence cenných papírů, insolvenční rejstřík či evidence úpadců**. Jde však pouze o demonstrativní výčet, neboť notář může při šetření využít i řadu dalších evidencí, a to vždy podle potřeby a okolností daného případu. Získávání informací z evidencí může být dvojího postupu. Jestliže má notář přímý přístup do dané evidence, pak provede lustraci v evidenci sám. V opačném případě má právo vyžadovat nezbytnou součinnost od subjektů, kteří dané seznamy či systémy vedou.⁷²

4.2.2. Obecná povinnost součinnosti

Ne vždy je možné zjistit veškeré skutečnosti důležité pro řízení prostřednictvím evidencí. Zejména pokud pořízení pro případ smrti nemají formu notářského zápisu či nejsou-li v notářské úschově. Typickým příkladem je sepsání závěti holografní, kterou zůstavitel uschová pro případ smrti přímo u budoucího dědice či jiné osoby, případně jí uloží ve svém bytě či na jiném místě. V ustanovení § 141 ZŘS je proto zakotvena obecná povinnost součinnosti. Podle tohoto ustanovení jí má každý, kdo zná skutečnosti významné pro řízení a následné vydání rozhodnutí o pozůstalosti. Stejně tak jí má i ten, kdo má u sebe pořízení pro případ smrti nebo jinou listinu významnou pro řízení. Tyto osoby mají **povinnost** na výzvu notáře **poskytnout informace** či **vydat příslušné listiny**. Existují však výjimky z této povinnosti. Poskytnutí informace je možné odmítnout tehdy, pokud by tím daná osoba způsobila trestní stíhání sobě nebo osobě blízké. ZŘS v tomto případě odkazuje přímo na ustanovení § 126 odst. 1 OSŘ týkající se odepření svědecké výpovědi. Povinnost vydat pořízení pro případ smrti nebo jinou listinou se logicky neuplatní, pokud jde o listinu sepsanou ve formě notářského zápisu či přijatou do notářské úschovy, kdy její stav a obsah zjišťuje notář, který jí v úschově má. Osoba, která listinu vydala má však právo na její vrácení v okamžiku, kdy nebude pro řízení již potřebná. V souladu s ustanovením § 142 ZŘS není listina potřebná po provedení zjištění stavu a obsahu či jejím opisem a založením do spisu.

Povinnost součinnosti se neuplatní, pokud jde o nezletilého zůstavitele a je-li jinak nepochybné, že nezanechal žádnou pozůstalost. V tomto případě by

⁷² LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 308-310.

získávání informací a listin bylo jednak zcela zbytečné, a jednak by to vzhledem k pozůstalým bylo neohleduplné. Řízení proto bude zastaveno.

Pokud osoby poskytly notáři součinnost, tedy sdělily skutečnosti či vydaly listiny, pak mají nárok na náhradu hotových výdajů. Hotovými výdaji je pak zpravidla poštovné. Tento nárok zaniká, pokud nebude uplatněn do 3 dnů ode dne, kdy sdělení informace nebo vydání listiny došlo soudu. Soud má však povinnost o těchto následcích dotyčné osoby poučit.⁷³

4.2.3. Zjišťování stavu a obsahu listin

Další nezbytnou částí předběžného šetření je zjišťování stavu a obsahu pořízení pro případ smrti a jiných obdobných listin (dále jen „listina“), které byly zjištěny z Evidence právních jednání pro případ smrti a z Evidence listin o majetkovém režimu či získány od třetích osob. Postup při zjišťování stavu a obsahu listin je upraven v § 142 – 147 ZŘS. V těchto ustanoveních pak ZŘS rozlišuje tři různé způsoby zjišťování stavu a obsahu listin, a to podle toho, zda se jedná o písemné pořízení pro případ smrti, či o ústní závěť, popř. dovětek či prohlášení o vydědění. Na základě těchto hledisek lze rozlišovat neveřejné zjištění, veřejné zjištění a zjištění obsahu ústní závěti.⁷⁴

4.2.3.1. Neveřejné zjištění

Neveřejné zjištění se vztahuje výlučně na listiny, které byly sepsány ve formě notářského zápisu nebo které byly v úschově u jiné osoby než notáře (například u dědice) a byly předloženy jako významné pro řízení o pozůstalosti. Pokud jde o listiny ve formě notářského, pak jejich stav a obsah zjišťuje neveřejně zpravidla notář, u něhož byly tyto listiny uloženy. Tato možnost vyplývá již ze samotné povahy notářského zápisu jako veřejné listiny. O výsledku tohoto zjištění notář vyhotoví písemný **protokol**, který musí splňovat náležitosti upravené v § 76 JŘS. Obsahem protokolu jsou zejména základní údaje o stavu a obsahu listiny a jeho přílohu tvoří ověřená kopie příslušné listiny. Pokud stav a obsah listin zjišťoval notář, který nebyl v řízení pověřen jako soudní komisař, pak je povinen protokol postoupit bezodkladně pozůstalostnímu soudu. Jde-li o listiny, které byly v úschově u jiné osoby než notáře a byly předloženy osobně v průběhu řízení, pak i zde je

⁷³ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 310-312.

⁷⁴ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 213.

třeba sepsat protokol o zjištění stavu a obsahu listiny. V tomto případě se v protokolu uvedou navíc údaje upravené v § 77 JŘS. Stejně jako v předchozím případě je i zde třeba k protokolu přiložit úředně ověřenou kopii listiny. Pokud bude v řízení v rámci šetření zjištěno, že existuje více listin o právních jednáních pro případ smrti co do obsahu odlišných, je třeba zjistit stav a obsah u všech těchto listin. Listiny vyjmenované v ustanovení § 142 odst. 4 ZŘS (listina o pořízení pro případ smrti, listina o prohlášení o vydědění, smlouva o zřeknutí se dědického práva nebo o zrušení těchto právních jednání), které nemají formu notářského zápisu a jejichž obsah byl notářem zjištěn, se zakládají v originále u pozůstalostního soudu do sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti.⁷⁵

4.2.3.2. Veřejné zjištění

Veřejné zjištění se týká jen některých listin, které nebyly sepsány ve formě notářského zápisu a pokud byly notářem přijaty do notářské úschovy. Podle ustanovení § 143 ZŘS se veřejné zjištění vztahuje za těchto podmínek pouze na pořízení pro případ smrti, listinu o prohlášení o vydědění, smlouvu o zřeknutí se dědického práva nebo listin týkajících se zrušení těchto právních jednání. Základní podmínkou je, aby zjišťování stavu a obsahu těchto listin bylo provedeno veřejně. Veřejné zjištění však nelze považovat za jednání ve věci. Veřejné zjišťování v původní úpravě dědického řízení obsažené v OSŘ nebylo upraveno. Jde tak o nový způsob zjišťování stavu a obsahu výše uvedených listin zavedený ZŘS. „*Důvodem veřejného zjišťování je význam těchto listin pro osoby uplatňující právo na pozůstalost a skutečnost, že vyjadřují vůli fyzické osoby, která již nežije.*“⁷⁶ Při veřejném zjišťování mohou být dle znění zákona přítomny osoby, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost a také ty osoby, které v řízení již uplatnily svůj nárok na pozůstalost. O termínu a místě konání veřejného zjišťování je nutné tyto osoby nejméně 15 dní předem písemně vyrozumět. Současně se vyrozumění navíc i vyvěšuje na úřední desce soudu a v odůvodněných případech může být vyrozumění dokonce zveřejněno hromadnými sdělovacími prostředky. Zveřejnění vyrozumění prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků si lze však v praxi představit jen těžko vzhledem k velmi vysokým

⁷⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 313-314.

⁷⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 293.

nákladům. V souvislosti s otázkou okruhu osob, které se mohou účastnit veřejného zjišťování lze poukázat na odlišnost názorů Svobody s Kličkou a Lavického. Svoboda a Klička se domnívají, že termín „veřejnost zjištění“ je třeba vykládat tak, že se zjišťování stavu a obsahu listin uskutečňuje jen za účasti osob v § 143 odst. 2 uvedených. Opačný názor zastává Petr Lavický, který se naopak domnívá, že přestože se dle znění tohoto paragrafu vyznačují jen tyto osoby, může se veřejného zjištění účastnit kdokoli, přičemž tento svůj názor opírá o skutečnost, že je vyznění vyvěšováno na úřední desce.⁷⁷ Vzhledem k poměrně určitému znění § 143 odst. 2 se lze přiklonit spíše k názoru prvnímu. Veřejné zjištění stavu a obsahu listin provádí pak zpravidla notář, který má danou listinu v úschově. Z toho vyplývá, že ani zde to nemusí být notář, který byl pověřen provedením úkonů v řízení. Za této situace je však pro účely veřejného zjištění nutná součinnost notáře, jež má listinu v úschově a notáře, který je soudním komisařem. Při samotném provedení veřejného zjištění, je notář povinen vždy doložit, že se daná listina nachází v původním (neotevřeném) obalu, kterým byla opatřena při převzetí do úschovy. Následně notář přečte text listiny. Tento postup se uplatní i v případě, pokud se na veřejné šetření nedostaví žádná z předvolaných osob. O zjištění obsahu stavu a obsahu listin se stejně jako v případě neveřejného zjištění vyhotovuje protokol, který musí rovněž obsahovat údaje obsažené v § 78 JŘS. Při veřejném zjištění mají přítomné osoby právo sdělovat ke stavu a obsahu listin svá stanoviska a požádat notáře, aby je v protokolu zaznamenal.⁷⁸

4.2.3.3. Zjišťování stavu a obsahu ústní závěti

Pro případy, kdy zůstavitel zanechá pořízení pro případ smrti v ústní formě, počítá ZŘS se zvláštním způsobem zjišťování stavu a obsahu tohoto právního jednání. Podle důvodové zprávy k ZŘS je tento specifický způsob upraven z důvodu zájmu na zamezení případného nepoctivého záměru. Ústní závěť je dle současné právní úpravy možné pořídít jen z důvodů uvedených v ustanovení § 1542 občanského zákoníku. Pro objasnění toho, zda k pořízení ústní závěti skutečně došlo, je třeba vždy obligatorně nařídit ústní jednání, ke kterému notář předvolá především svědky závěti. Při jednání se pak provede dokazování. Dle ustanovení §

⁷⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 315.

SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 219.

⁷⁸ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 219-221.

145 odst. 2 se provede důkaz písemným záznamem o zůstavitelově poslední vůli pořízeným svědky, jestliže byl vyhotoven. K provedení důkazu je třeba jeho přečtení nebo sdělení jeho obsahu. Poté je nutné svědky ještě vyslechnout, jestliže tomu nebrání závažné okolnosti (například nemoc svědka). ZŘS nevyklučuje možnost provést i další dokazování.

ZŘS v ustanovení § 146 stanoví notáři navíc povinnost vyslechnout svědky pořízení pro případ smrti i v případě dalších právních jednání zůstavitele, pokud mají vliv na dědické právo. Důvodem tohoto výsledku je zjištění toho, zda listina skutečně projevuje zůstavitelovo vůli. Výslech se neprovede jen tehdy, pokud by mu bránily závažné okolnosti nebo pokud by všichni dědicové prohlásili, že na výsledku netrvají. Mimo svědků je notář oprávněn vyslechnout i jiné osoby, pokud lze předpokládat, že mají informace o dědicích či jiných osobách, které mohou mít nárok na majetek z pozůstalosti (například o odkazovníku).

Pro výslech všech svědků, příp. dalších osob uvedených v této podkapitole se použije obecný postup pro výslech svědků upravený v ustanovení § 126 OSŘ.⁷⁹

4.2.4. Opatření zajišťující pozůstalost

Na základě výsledků vyplývajících z předběžných šetření, může notář v průběhu řízení učinit závěr, že je nezbytné provést opatření, které pozůstalost zajistí, případně zabráni splnutí pozůstalosti se jměním dědice. Nejvýznamnějším opatřením zajišťujícím pozůstalost patří závěra pozůstalosti. V širším smyslu lze za tato opatření považovat také zákaz výplaty z účtu nebo vkladní knížky, plnění na pohledávky zůstavitele a odloučení pozůstalosti. Nelze však tyto opatření zaměňovat s předběžnými opatřeními dle OSŘ, neboť jejich nařízení je v řízení o pozůstalosti ustanovením § 12 odst. 1 ZŘS výslovně vyloučeno. Vyloučení předběžných opatření bylo dovozeno judikaturou⁸⁰ již v „řízení o dědictví“ za předchozí právní úpravy.⁸¹

Závěra pozůstalost je zakotvena jednak na úrovni hmotněprávní v ustanoveních § 1682 a 1683 občanského zákoníku a jednak na úrovni procesní v § 149 ZŘS. Smyslem tohoto institutu je především zajištění zůstavitelova majetku, resp. jeho ochrana před neoprávněným užíváním, zcizením a případně i před

⁷⁹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 221-222.

⁸⁰ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 1997, sp.zn. 24 Co 331/97

⁸¹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 225.

odcizením. Toto zajištění může být realizováno uložením do úschovy soudu, soudního komisaře či jiného spolehlivého schovatele nebo zapečetěním v bytě zůstavitele či na jiném vhodném místě.

Uložení do úschovy je vhodné zejména jde-li o zajištění věcí menších rozměrů, typicky peněžních prostředků, cenných papírů, cenností či například klíčů od bytu či jiných prostor. Blíže se úschovám v řízení o pozůstalosti věnuje § 281 – 288 ZŘS a pro případy zajištění motorových vozidel se uplatní zvláštní úprava obsažená v § 83 JŘS.

Nařízení závěry pozůstalosti zapečetím bytu nebo jiných prostor patří mezi tradiční formy zajištění majetku zůstavitele. K zapečetění dochází prostřednictvím uzávěr. „*Jako uzávěra se zpravidla použije lepicí páska a otisky úředního razítka tak, aby bylo možno následně zjistit případné porušení uzávěry.*“⁸² Postup zapečetění upravuje ustanovení § 85 JŘS.

Závěru pozůstalosti nařídí notář usnesením, pokud nastane některý ze zákonných důvodů, které vymezuje v § 1682 občanský zákoník. Těmito důvody jsou:

- a) některý z dědiců není svéprávný,
- b) některý z dědiců je neznámého pobytu
- c) je obava, že je pozůstalost předložena,
- d) věřitel navrhl odloučení pozůstalosti,
- e) je tu jiný důležitý důvod pro zvláštní opatrnost.

Pokud jde o dědice uvedené pod písm. a) a b), pak postačí závěra jen části pozůstalosti, pokud vystačí k uspokojení jejich dědická práva či práva na povinný díl. K závěře pak zpravidla nedochází v případě, kdy je v pozůstalosti nemovitá věc, která poskytuje dostatečnou jistotu. Usnesení o nařízení závěry je třeba doručit účastníkům řízení. Proti takovému usnesení není přípustné odvolání.

Za další opatření zajišťující majetek zůstavitele lze považovat i **zákaz výplaty z účtu nebo vkladní knížky**, které upravuje ustanovení § 150 ZŘS. Hlavním účelem tohoto opatření je zabránit vyplácení peněžních prostředků z účtu nebo vkladní knížky zůstavitele po jeho smrti, neboť by tím mohla býti zkrácena práva dědiců. Nařízení tohoto opatření není v zákoně podmíněno žádnými důvody. Je tak ponecháno na úvaze notáře, zda zákaz výplaty nařídí či nenařídí.

⁸² LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 322.

Zákaz výplaty z účtu nebo vkladní knížky se nařídí taktéž formou usnesení, které je třeba doručit účastníkům řízení. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání.

Usnesením o zákazu výplatu z účtu však nejsou dotčena práva zůstavitelova zmocněnce nakládat s peněžními prostředky. V tomto případě je totiž třeba vycházet z ustanovení § 2664 občanského zákoníku, z něhož vyplývá, že právo zmocněnce nakládat s peněžními prostředky smrtí majitele účtu nezaniká, pokud tak nebylo výslovně v rámci zmocnění ujednáno.

Svou podstatou patří mezi zajišťující opatření i **plnění na pohledávky zůstavitele**. Pokud měl zůstavitel v době smrti pohledávky, pak je notář povinen uložit jeho dlužníkům, aby plnění skládali do úschovy soudu. Tím je dlužníkům umožněno řádně splnit své závazky, ale zároveň je zabráněno tomu, aby se dlužník splacení svého dluhu vyhnul v důsledku smrti jeho věřitele (zůstavitele).

O povinnosti složit plnění do úschovy se rozhoduje rovněž usnesením. V usnesení je pak zpravidla uvedeno číslo účtu, na které mají dlužníci dlužné částky zasílat. Vedle toho musí být v usnesení upozornění, že plnění provedená jinam než na účet soudu nebudou mít za následek splnění dluhu. Usnesení se doručuje všem účastníkům řízení a je proti němu přípustné odvolání.

V neposlední řadě lze do této podkapitoly zařadit i institut **odloučení pozůstalosti**, který upravuje ustanovení § 1709 – 1710 občanského zákoníku, na které v procesní rovině navazuje § 152 ZŘS. Význam tohoto opatření spočívá v možnosti odloučení pozůstalosti od jmění dědice za účelem zabránění jejich splynutí v případech, kdy má dědic tolik vlastních dluhů, že by majetek nabytý z pozůstalosti byl pravděpodobně použit na úhradu jeho vlastních dluhů a tím by došlo ke zkrácení věřitelů zůstavitele.

O odloučení pozůstalosti lze rozhodnout pouze na základě návrhu věřitele, jež se obává předlužení dědice. Pokud notář dle podaného návrhu usoudí, že obava z předlužení je důvodná, pak usnesením rozhodne o odloučení pozůstalosti, která bude následně spravována jako oddělené jmění. V opačném případě návrh zamítne. Usnesení se doručuje všem účastníkům řízení, včetně věřitele a je možné proti němu podat odvolání.

Dojde-li k odloučení pozůstalosti, pak je třeba vždy vyhotovit seznam majetku patřícího do odloučené části majetku. Pozůstalost je možné odloučit buď

jako celek nebo jen její část v závislosti na výši dluhů dědice. Z odloučené pozůstalosti se poté uspokojí věřitel, který návrh na odloučení pozůstalosti podal.⁸³

4.2.5. Zastavení řízení

Jak je zmíněno výše, účelem předběžných řízení je získat poznatky o skutečnostech, které mají význam pro další postup v řízení a vydání rozhodnutí. V podstatě jde o formu přípravy k tomu, aby mohlo být nařízeno jednání ve věci. Někdy však na základě výsledků předběžných šetření dochází k zastavení řízení o pozůstalosti a řízení tak končí bez vydání meritorního rozhodnutí.

Ustanovení § 153 a 154 ZŘS stanoví 2 důvody pro zastavení řízení o pozůstalosti. Prvním důvodem je zjištění, že zůstavitel **nezanechal žádný majetek** a druhým důvodem je, že zůstavitel **zanechal jen majetek nepatrné hodnoty** či **žádné hodnoty**.

Pokud zůstavitel nezanechal žádný majetek, pak soud rozhodne o zastavení řízení usnesením, které nemusí být odůvodněno a není jej třeba ani doručovat. Odvolání proti tomuto usnesení není přípustné. Právní moci pak nabývá okamžikem vydání.

Pokud jde o majetek nepatrné hodnoty nebo majetek bez hodnoty, pak jej lze v souladu s ustanovením § 154 ZŘS vydat osobě, která se postarala o zůstavitelův pohřeb, jestliže s tím tato osoba souhlasí. Podle názoru Ústavního soudu však nelze v dědickém řízení přistoupit k vydání majetku nepatrné hodnoty, který zůstavitel zanechal, bez toho, aniž by se soud dotázal vypravitele pohřbu, zda s jeho převzetím souhlasí. Takovým postupem by došlo k porušení základního lidského práva.⁸⁴ Pokud vypravitel pohřbu s vydáním majetku souhlasí, pak o tom soud vydá usnesení a současně řízení zastaví. V tomto případě se však usnesení o zastavení řízení doručuje, avšak pouze vypraviteli pohřbu, neboť dle ustanovení § 110 odst. 2 ZŘS bude jediným účastníkem řízení. Odvolání proti tomuto usnesení také nebude přípustné.

Smyslem nabytí majetku nepatrné hodnoty vypravitelem pohřbu je především náhrada nákladů, které mu v souvislosti s pohřbem vznikly.

Je třeba zmínit, že výčet shora uvedených důvodů není taxativní, ale jde pouze o stanovení důvodů specifických pro řízení o pozůstalosti. Řízení lze zastavit

⁸³ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 281-286.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 11. 2014, sp.zn. IV.ÚS 3185/13.

i z dalších důvodů, například pro nedostatek pravomoci soudu, litispendenci, rei iudicatae apod. Ke zjištění důvodu pro zastavení řízení dochází nejčastěji v rámci předběžných šetření, nicméně není vyloučeno zastavení řízení i v dalších fázích řízení.⁸⁵

4.3. Správa pozůstalosti

Dědici nabývají dědictví již okamžikem smrti zůstavitele. Tento závěr lze dovést nejen ze znění důvodové zprávy k občanského zákoníku, ale i z ustanovení § 1670, který stanoví, že soud nabytí dědictví pouze deklaratorně potvrzuje.⁸⁶ Vystává proto otázka, kdo bude pozůstalost spravovat v mezidobí od smrti zůstavitele do vydání rozhodnutí v řízení o pozůstalosti, kterým se nabytí dědictví dědici potvrdí. Podle ustanovení § 1556 a násl. občanského zákoníku je zůstavitel oprávněn povolat **správce pozůstalosti** nebo **vykonavatele závěti**, příp. oba dva. Pokud však zůstavitel nepovolal žádného z nich, pak bude pozůstalost na základě ustanovení § 1677 občanského zákoníku spravovat **dědic** a bude-li dědiců více, pak budou pozůstalost spravovat všichni **dědicové**, nedohodnou-li se mezi sebou jinak. Jestliže vzniknou pochybnosti o tom, kdo z těchto uvedených osob má pozůstalost spravovat, pak tento spor dle ustanovení § 156 ZŘS rozhodne notář i bez návrhu usnesením.

Pokud zůstavitel nepovolal správce pozůstalosti a pozůstalost nemohou či nechtějí spravovat dědicové nebo vykonavatel závěti, pak notář rozhodne i bez návrhu usnesením o **jmenování správce pozůstalosti**, a to z důvodu, že vykonavatel závěti nebo dědicové nejsou schopni náležitě spravovat pozůstalost nebo pokud je třeba vyhotovit seznam majetku patřícího do pozůstalosti, popř. je-li k tomu jiný vážný důvod. ZŘS upravuje i další důvody, kdy je správce pozůstalosti jmenován notářem. Správce pozůstalosti bude třeba jmenovat také v případě, pokud povolaný či jmenovaný správce pozůstalosti zemřel, byl prohlášen za mrtvého/nezvěstného, odstoupil ze své funkce, byl rozhodnutím soudu omezen ve svéprávnosti či odvolán, anebo je tu potřeba, aby pozůstalost spravoval nový správce. Notář jmenuje správce pozůstalosti i návrh dědice, je-li to třeba ke splnění

⁸⁵ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 222-223.

⁸⁶ KLEIN, Š. *Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ*. Ad Notam. 3/2013.

poslední vůle zůstavitele v souladu s ustanovením § 1632 občanského zákoníku. V tomto případě však jmenuje správce pozůstalosti pouze na návrh.

Správu pozůstalosti má tak primárně vykonávat správce, kterého za tím účelem povolal dle své vůle sám zůstavitel. Ke jmenování správce pozůstalosti notářem dochází až tehdy, když zůstavitel správce sám nepovolal a je-li pro to zákonný důvod. Nicméně pokud zákon nestanoví jinak, pak má jmenovaný správce pozůstalosti zpravidla stejné právní postavení jako správce povolaný zůstavitelem. A pokud byl správce pozůstalosti jmenovaný na základě návrhu dědice, pak má stejné právní postavení i jako vykonavatel závěti. To platí i v případě povolaného správce pozůstalosti.⁸⁷

Správce pozůstalosti může notář jmenovat zásadně jen toho, kdo s tím souhlasí. Je proto vhodné před samotným jmenováním získat vyjádření této osoby. Správce pozůstalosti může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Jde-li o fyzickou osobu, pak musí být pro výkon této funkce samozřejmě plně svéprávná. U právnické osoby se nevyžadují žádné zvláštní vlastnosti. Zpravidla by jí měl být osoba, která má potřebné znalosti a zkušenosti pro správu majetku.

V případě odúmrti, kdy se na stát hledí jako by byl zákonný dědic z důvodu, že nedědí žádný dědic, může notář jmenovat správcem pozůstalosti i stát, resp. příslušnou organizační složku státu.

O jmenování správce pozůstalosti rozhoduje notář **usnesením**, v němž je třeba vymezit rozsah spravovaného majetku nebo uvést účel, pro který byl správce pozůstalosti jmenován. Proti tomuto usnesení lze podat odvolání. Proto je vhodné s ohledem na rychlost řízení před jmenováním zjistit, zda daná osoba chce funkci skutečně vykonávat, aby se řízení zbytečně neprodlužovalo.

Podle ustanovení § 158 odst. 4 ZŘS má jmenovaný správce pozůstalosti povinnost ujmout se funkce následující den po doručení usnesení. Pokud však bude v usnesení stanovený den pozdější, pak tato povinnost vzniká tímto dnem.

Notář může správce pozůstalosti usnesením z funkce **odvolat**, a to pokud správce závažně porušil své povinnosti (nevykonává správu, činí úkony přesahující rámec prosté správy, způsobí škodu na spravovaném majetku, apod.), není-li schopen řádně plnit své povinnosti (dlouhodobá nemoc, odstěhoval se, apod.) anebo

⁸⁷ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 175-176.

je pro jeho odvolání jiný vážný důvod (nemá dostatečné znalosti či schopnosti k výkonu funkce).⁸⁸

Co se týče samotné správy pozůstalosti, pak je opět upravena v hmotněprávních ustanoveních občanského zákoníku, konkrétně v ustanoveních § 1677 – 1681. Správa pozůstalosti je **správou prostou**. To znamená, že správce činí vše, co je nutné k zachování cizího majetku. „*Správce pozůstalosti vykonává působnost a plní povinnosti s péčí řádného hospodáře, tedy s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí.*“⁸⁹ Vedle obecných povinností, které pro osobu spravující pozůstalost vyplývají z občanského zákoníku, stanoví ZŘS v § 160 a § 190 navíc ještě některé další specifické povinnosti. Mezi tyto povinnosti patří:

- a) prodat se souhlasem notáře majetek, který není možné uschovat z důvodu obavy vzniku škody (například potraviny) nebo nepoměrných nákladů, souhlasu k prodeji není třeba, pokud majetku hrozí rychlá zkáza či pravděpodobně ztratí na hodnotě (sezónní ovoce),
- b) vyrozumět o smrti zůstavitele banku, příp. jiné peněžní ústavy, měl-li u nich zůstavitel vedený účet,
- c) vyrozumět také všechny známé věřitele a dlužníky zůstavitele,
- d) po nabytí právní moci usnesení o pozůstalosti sdělit dlužníkům a věřitelům, kdo nabyl pohledávku či dluh zůstavitele a peněžním ústavům, kdo se stal majitelem účtu zůstavitele.

4.4. Zjišťování dědického práva

Zjišťování dědického práva je důležitou a nezastupitelnou částí řízení o pozůstalosti. Okruh potencionálních dědiců notář zjistí povětšinou již z úkonů provedených v rámci předběžného šetření, a pokud nedojde k zastavení řízení pro neexistenci majetku nebo proto, že existuje jen majetek nepatrné hodnoty nebo bez hodnoty, pak notář musí všechny případné dědice **vyrozumět** o jejich dědickém právu a poučit je o možnosti dědictví odmítnout, včetně následků odmítnutí.

⁸⁸ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 281-286.

⁸⁹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 179.

4.4.1. Vyrozumění o dědickém právu

Vyrozumění o dědickém právu je úkon, kterým notář dává formálně najevo osobě, kterou lze považovat za dědice, že jí svědčí dědický titul a proto je povolána k tomu, aby dědila. Podle ustanovení § 164 musí mít vyrozumění formu usnesení. Obsahem usnesení musí být kromě samotného vyrozumění o dědickém právu i poučení o právu dědice dědictví odmítnout, pokud však toto právo nebylo předem vyloučeno dědickou smlouvou. Poučení musí obsahovat zároveň i informace o náležitostech odmítnutí dědictví a upozornění o následcích odmítnutí. V usnesení musí být dále stanovena lhůta, v níž může dědic své právo odmítnout dědictví uplatnit. Zákonná lhůta činí 1 měsíc, ale jde-li o dědice s bydlištěm v zahraničí, pak činí tato lhůta 3 měsíce. Ze závažných důvodů je lhůtu možné přiměřeně prodloužit.

Pokud dojde k situaci, že potencionální dědic, který byl nebo má být takto vyrozuměn ztratí způsobilost být účastníkem řízení před uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví, pak je dle ustanovení § 164 odst. 2 ZŘS třeba vyrozumět usnesením i jeho procesního nástupce. V tomto případě však poběží procesnímu nástupci lhůta nová.

S usnesením o vyrozumění o dědickém právu lze účastníky seznámit buď při jednání jeho vyhlášením, pokud jsou přítomni a nejsou-li přítomni, tak jeho doručením do vlastních rukou. V případě vyrozumění vyhlášením notář vyhlásí výrok a poučí o nepřípustnosti odvolání. Písemné vyhotovení usnesení v tomto případě není třeba doručovat. Je však nutné o tomto úkonu sepsat protokol. Osoby přítomné při jednání mohou po vyhlášení učinit do protokolu prohlášení o odmítnutí dědictví, neučiní-li tak, pak jim od vyhlášení počíná běžet zákonná lhůta. Pokud se usnesení doručuje, pak se považuje za doručené pouze pokud jej adresát osobně převzal. Nepodaří-li se usnesení doručit, pak se dědic považuje za dědice s neznámým pobytem, neboť náhradní doručení je v tomto případě vyloučeno. Dědici s neznámým pobytem je nutné vždy jmenovat opatrovníka a upravit postup pro jeho vyrozumění. Podle § 116 ZŘS se dědici s neznámým pobytem nebo kteří nejsou známy, vyrozumívají o dědickém právu vyhláškou, která se vyvěšuje na úřední desce pozůstalostního soudu. Obsahem vyhlášky kromě vyrozumění o dědickém právu musí být i výzva, aby se dědic přihlásil ve stanovené lhůtě notáři či jmenovanému opatrovníku, včetně poučení o následcích, pokud se ve lhůtě nepřihlásí. Tato lhůta nesmí být kratší než 6 měsíců od vyvěšení vyhlášky. Vyhlášku je třeba doručit i ostatním účastníkům a jmenovanému opatrovníku.

Přestože je v rámci předběžných šetření poměrně důkladně zjišťován okruh dědiců, které notář následně výše uvedeným postupem vyrozumívá, může dojít k situaci, že se na notáře obrátí jemu neznámá osoba, která tvrdí, že je zůstavitelovým dědicem. Tuto situaci řeší ustanovení § 167 ZŘS, kde je zakotveno právo osoby, která nebyla vyrozuměna o svém dědickém právu, uplatnit jej u notáře písemně či ústně do protokolu, a to až do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti.⁹⁰

Zjišťování dědického práva má pro řízení velký význam, neboť na základě vyrozumění dědiců a jejich následných reakcí může notář zúžit okruh dědiců, o jejichž dědictví bude v řízení rozhodovat.

4.4.2. Spory o dědické právo

Podle ustanovení § 168 ZŘS je notář povinen vyšetřit dědická práva všech osob, které o jejich dědickém právu vyrozuměl anebo které své dědické právo řádně a včas uplatnily, pokud jej platně neodmítly. Na základě tohoto prošetření může notář zjistit, že si jednotlivá dědická práva odporují a dojde tak k závěru, že vedle sebe nemohou obstát a vzniká tak tzv. dědický spor. „*Spor o dědické právo nastane, pokud někdo o sobě tvrdí, že je dědicem, a popírá, že by dědické právo svědčilo někomu jinému, kdo se vydává za dědice – mezi účastníky je tedy sporné, kdo z nich je dědicem; popřípadě je mezi nimi sporný základ dědického práva – zda tu dědické právo je, či není.*“⁹¹

Dědické spory lze rozlišit do dvou skupin, a to podle toho, zda se spor týká nesporných skutečností, kdy jde jen o právní posouzení nebo zda je mezi účastníky sporná skutková stránka věci. V prvním případě se jedná o tzv. **spor právní** a ve druhém o tzv. **spor skutkový**. Toto členění má pak význam z hlediska postupu při jejich řešení.

Vznikne-li spor právní, tedy pokud jsou skutečnosti rozhodné pro určení dědického práva mezi dědici nesporné a vyřešení otázky je závislé jen na právním posouzení, pak je možné spor vyřešit v rámci řízení o pozůstalosti. Podle ustanovení § 169 ZŘS notář rozhodne spor usnesením tak, že určí, s kterými účastníky bude nadále jednat a kterým účastníkům naopak účast v řízení ukončuje.

⁹⁰ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 306-313.

⁹¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s 343.

Dědické právo těchto osob však ukončením účasti v řízení nezaniká, notář k němu již ale nebude nadále přihlížet.

Pokud v rámci řízení o pozůstalosti vznikne spor skutkový, kdy bude nutné prokázat skutečnosti, jež jsou mezi dědici sporné, pak jej v rámci řízení o pozůstalosti vyřešit nelze. To vyplývá již ze samotné povahy řízení o pozůstalosti jakožto nesporného řízení. V tomto případě notář usnesením odkáže účastníka, jehož dědické právo se jeví nejslabším, aby své právo uplatnil žalobou u soudu ve sporném řízení. Vzhledem k právní síle dědických titulů lze předpokládat, že nejslabším se bude jevit dědické právo zákonného dědice. V usnesení musí být stanovena lhůta pro podání žaloby, která nemůže být kratší než 2 měsíce. Tato lhůta je prekluzivní, tudíž po jejím marném uplynutí právo podat žalobu zanikne. Pokud totiž účastník žalobu ve stanovené lhůtě nepodá, pak se má za to, že byl spor vyřešen v jeho neprospěch. Obdobně to platí i pokud bude žaloba odmítnuta nebo řízení o žalobě zastaveno. V případě skutkového sporu však není vyloučeno, aby účastníci sporu ještě před samotným vydáním usnesení o odkázání na soud zaujali ke sporným skutečnostem shodné stanovisko, v důsledku něhož by skutečnosti mezi účastníky přestaly být sporné.⁹²

4.5. Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti

Mezi další úkoly notáře v řízení o pozůstalosti patří zjišťování rozsahu pozůstalosti, přičemž je třeba zjišťovat jak aktiva, tak i pasiva pozůstalosti. „*Zjištění aktiv a pasiv pozůstalosti je jedním ze zákonných předpokladů řádného zabezpečení práva dědiců a věřitelů zůstavitele k zůstavenému majetku.*“⁹³ Pro účely řízení o pozůstalosti ZŘS vymezuje v § 171 co do aktiv a pasiv pozůstalosti náleží.

Aktiva pozůstalosti tvoří majetek, který zůstavitel vlastnil ke dni své smrti, včetně pohledávek a majetkových práv, které sice vznikly až po jeho smrti, avšak mají původ v právních skutečnostech, které nastaly za jeho života, a proto by mu bez dalšího patřila, pokud by nezemřel (například právo na výplatu bolestného). Do aktiv náleží i právo na vypořádání společného jmění, pokud zaniklo či bylo za života zůstavitele zúženo a nebylo-li dosud vypořádáno.

⁹² MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 314-320.

⁹³ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 362.

Aktiva pozůstalosti zjišťuje notář zejména ze soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti nebo ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku. A pokud aktiva nebude možné z těchto zdrojů zjistit, pak je notář objasní na základě sdělení od dědiců a uvede je v seznamu aktiv. Pokud se dědicové ohledně aktiv pozůstalosti neshodnou, pak se ke spornému majetku nebude v řízení vůbec přihlížet.

Předmětem **pasiv pozůstalosti** jsou zůstavitelovo dluhy, které měl v době své smrti, včetně dluhů, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl zůstavitel plnit, pokud by mu v tom nezabránila jeho smrt (například škoda, kterou by zůstavitel způsobil v okamžiku své smrti). Pasiva pozůstalosti tvoří také náklady pohřbu a náklady osob na zaopatření a další dluhy, jež vznikly po smrti zůstavitele, pokud zákon stanoví, že je hradí zůstavitelovo dědici nebo že se hradí z pozůstalosti, případně že jsou pasivem pozůstalosti. Přestože ustanovení § 171 do pasiv výslovně nezahrnuje závazek zůstavitele k vypořádání společného jmění, které bylo za života zůstavitele zrušeno či zúženo a nebylo dosud vypořádáno, pak lze předpokládat, že i takové pasivum bude třeba zohlednit, a to vzhledem k ustanovení § 1701 občanského zákoníku, podle něhož dluhy zůstavitele přecházejí na dědice.

Pasiva pozůstalosti zjišťuje notář taktéž z údajů od dědiců a uvádí je v seznamu pasiv. I v tomto případě se nebude v řízení a při projednání pozůstalosti přihlížet ke sporným dluhům, pokud se ohledně nich dědicové neshodnou.

Pokud jde o práva ke sporným aktivům a pasivům pozůstalosti, k nimž se nebude dle výše uvedeného v řízení přihlížet, tak ty bude možné uplatnit žalobou u soudu mimo řízení o pozůstalosti.

Při zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti notář obecně vychází z tvrzení účastníků pozůstalostního řízení, pokud jsou pro vydání rozhodnutí relevantní. Mimo to je však vzhledem k zásadě vyšetřovací sám povinen činit veškeré potřebné úkony k tomu, aby mohl být rozsah zůstavitelova majetku spolehlivě zjištěn.⁹⁴

Z výše uvedeného je zřejmé, že se zjištěná aktiva pozůstalosti pojmu do jednoho ze čtyř zdrojů – soupis pozůstalosti, seznam pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti a společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku či seznam aktiv vytvořený na základě shodných údajů dědiců o

⁹⁴ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 362- 367.

pozůstalosti. V případě pasiv má význam seznam pasiv vytvořený taktéž na základě relevantních informací od dědiců. Pro pořízení každého z těchto zdrojů platí však odlišné podmínky. Lze uvést, že nejvýznamnějším zdrojem je soupis pozůstalosti, kterému je věnována další podkapitola a to i s ohledem na to, že jde o institut nově zavedený občanským zákoníkem. Je však třeba zmínit pravidla, kdy se ten či onen zdroj v řízení za účelem zjištění rozsahu pozůstalosti uplatní. Soupis pozůstalosti nařídí notář v zákonem stanovených případech (viz dále). Pokud to odůvodňují okolnosti případu, může být soupis pozůstalosti nahrazen seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveného správcem pozůstalosti, který však musí být potvrzen všemi dědici (tento postup je tedy podmíněn tím, že byl ustanoven správce pozůstalosti). Soupis pozůstalosti může nahradit také společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, za předpokladu, že se jedná o jednoduchý případ a dědici tomu neodporují. V případech, kdy soud není povinen nařídít soupis pozůstalosti a není-li nahrazen seznamem pozůstalostního majetku či prohlášením dědiců a nejde-li tak zjistit aktiva pozůstalosti, vyhotoví notář seznam aktiv. U pasiv je způsob zjišťování jediný, a to tedy vyhotovením seznamu pasiv na základě nesporných údajů získaných od dědiců. O tom, který z uvedených postupů bude pro zjištění rozsahu pozůstalosti zvolen, rozhodne notář vždy usnesením.⁹⁵

4.5.1. Soupis pozůstalosti

Jak je zmíněno výše, soupis pozůstalosti je institut, který byl nově zavedený občanským zákoníkem. Soupis pozůstalosti je v něm konkrétně vymezen v § 1684 – 1689 a procesní otázky upravuje ZŘS v § 177 – 179.

Smyslem soupisu pozůstalosti je zjištění pozůstalostního jmění a určení hodnoty majetku ke dni smrti zůstavitele. Lze jej považovat za nejspolehlivější, ale zároveň i nejnáročnější způsob zjišťování aktiv pozůstalosti.

Soupis pozůstalosti bude nařízen obligatorně vždy, pokud dědic uplatní právo výhrady soupisu nebo bude-li to nutné pro výpočet povinného dílu nepominutelného dědice. Další fakultativní důvody pro nařízení soupisu stanoví § 1685 odst. 2 občanského zákoníku.

⁹⁵ BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam. 6/2013, s. 20-21.

Podle ustanovení § 175 ZŘS musí být každý dědic o právu uplatnit **výhradu soupisu** poučen. K tomu dochází zpravidla formou usnesení, které je třeba doručit do vlastních rukou nebo vyhlásit. Ustanovení § 176 pak stanoví, kdy je nutné vyrozumění o právu výhrady soupisu doručit a kdy vyhlásit. Na rozdíl od vyrozumívání o dědickém právu zde není ponecháno na volné úvaze notáře, jaký z těchto způsobů zvolí. Obsahem usnesení musí být zároveň i poučení o následcích neuplatnění tohoto práva. Právo výhrady soupisu patří zcela jistě mezi nejdůležitější práva dědiců v rámci řízení o pozůstalosti, neboť jeho uplatnění má podstatné důsledky ohledně povinnosti dědice hradit zůstavitelovy dluhy. S novou právní úpravou došlo totiž k zásadní změně, kdy s ohledem na ustanovení § 1704 občanského zákoníku odpovídají dědicové za dluhy zůstavitele v plném rozsahu. Pokud však dědic uplatní v řízení o pozůstalosti právo výhrady soupisu, bude ve své povinnosti hradit dluhy zůstavitele omezen co do výše hodnoty nabytého dědictví. Je však důležité zmínit, že pokud toto právo uplatní jen jeden z vícero dědiců, pak se účinky výhrady soupisu budou vztahovat jen na tohoto dědice. Zákonná lhůta k uplatnění výhrady soupisu je stanovena na 1 měsíc, která počíná běžet ode dne vyrozumění. Z důležitých důvodů může být však prodloužena.

O nařízení soupisu pozůstalosti rozhoduje notář rovněž formou usnesení. O době a místě provedení soupisu pozůstalosti je pak notář povinen vyrozumět všechny osoby, které mají právo být soupisu přítomny a vznášet dotazy a připomínky, a to nejméně 15 dnů předem. Kdo je osobou oprávněnou být přítomen na soupisu a vznášet dotazy a připomínky stanoví § 1684 odst. 2 občanského zákoníku. Výjimečně může být soupis proveden i bez předchozího vyrozumívání oprávněných osob, a to z důvodu, že by vyrozumívání osob mělo za následek vážné ohrožení včasného provedení soupisu. Pro tento případ je třeba k provedení soupisu přizvat dva svědky, jimiž nemohou být zpravidla osoby, které nejsou plně svéprávné, pokud nemohou číst a psát, ale ani osoby, které by za normálních okolností měly právo být přítomny soupisu, včetně osob jim blízkých. Z logiky věci svědkem nemůže být ani zaměstnanec notáře provádějící soupis, neboť by to mohlo zpochybnit objektivitu provedeného soupisu. Samotný soupis probíhá samozřejmě vždy i za účasti notáře, příp. jeho zaměstnance.

O soupisu je notář povinen vyhotovit vždy protokol, ve kterém je kromě obecných náležitostí třeba uvést údaje o tom, z jakého důvodu se soupis provádí, kdo byl u soupisu přítomen, včetně případných dotazů a připomínek přítomných osob a především popis majetku zůstavitele. Majetek je třeba v protokolu popisovat

co nejpřesněji tak, aby nemohlo dojít k jeho záměně. Pokud bude soupis proveden bez přítomnosti oprávněných osob, pak bude v protokolu třeba uvést i prohlášení svědků o tom, že byli soupisu přítomni a že byl proveden řádně a úplně.⁹⁶

„Skutečný smysl soupisu pozůstalosti je nutné spatřovat především v tom, že je právním prostředkem, který umožňuje v domě, bytě nebo na jiném místě, kde měl (mohl mít) zůstavitel uloženy své věci, sepsat hmotné movité věci (o nichž lze předpokládat, že patřily zůstaviteli), u nichž hrozí, že by jinak nevyšly najevo a nebyly by tak v řízení o pozůstalosti sepsány do seznamu aktiv pozůstalosti, opatřit doklady, jež mohou nasvědčovat tomu, že zůstavitel měl další majetek nebo dluhy, a případně provést ocenění sepsaných věcí podle shodného prohlášení dědiců nebo provedené osobou, která spravuje pozůstalost, anebo znalcem, byl-li přibrán k soupisu. V případech, že zůstavitel neměl v době smrti umístěny své věci v žádném domě, bytě nebo na jiném místě nebo že místo, kde neměl zůstavitel své věci, nebylo objeveno, soupis pozůstalosti se neprovede.“⁹⁷

Pokud byl nařízen soupis pozůstalosti pro výpočet povinného dílu, pak je procesní postup soupisu obdobný, základní rozdíl přitom spočívá v samotném účelu soupisu, jímž je v tomto případě určení povinného dílu nepominutelného dědice.

4.5.2. Ocenění pozůstalostního majetku

Zjištěná aktiva a pasiva je následně třeba náležitě ocenit. Podle ustanovení § 180 ZŘS notář usnesením stanoví obvyklou cenu majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti, čistou hodnotu pozůstalosti a případně i výši předlužení. Podkladem pro vydání usnesení bude zpravidla některý z výše uvedených způsobů pro zjištění rozsahu pozůstalosti, tedy soupis pozůstalosti, seznam pozůstalostního majetku, společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku či shodných údajů dědiců o pasivech pozůstalosti. *„Obvyklou cenou je cena, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni úmrtí zůstavitele.“⁹⁸* Údaje o obvyklé ceně pozůstalostního majetku mohou obsahovat výše zmíněné podklady, a pokud údaje o ceně neobsahují, bude třeba pozůstalostní

⁹⁶ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 327-336.

⁹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp.zn. 21 Cdo 122/2016.

⁹⁸ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 337.

majetek ocenit. Usnesení může být vydáno samostatně nebo i současně s usnesením o dědictví.

Oceňování pozůstalostního majetku upravuje § 181 ZŘS, podle něhož je podkladem pro samotné ocenění pozůstalostního majetku společné prohlášení dědiců, ocenění provedené tím, kdo spravuje pozůstalost a v odůvodněných případech též znalecký posudek. Nejde však o výčet taxativní. Nejčastěji se však při oceňování vychází ze společného prohlášení dědiců, neboť lze předpokládat, že dědicové nejlépe znají jak kvalitativní, tak i kvantitativní údaje o majetku, který je předmětem ocenění. Dalším kladem tohoto způsobu ocenění je i nízká nákladnost. Nicméně je vždy třeba posoudit, zda je tvrzení dědiců o hodnotě majetku důvěryhodné a případně je prošetřit. Zejména v dnešní době je v praxi běžné, že dědicové mnohdy záměrně hodnotu majetku podceňují, a to vzhledem k odměně notáře. Pro oceňování je vždy rozhodný stav v době smrti zůstavitele. Avšak v případě aktiv a pasiv vzniklých až po smrti zůstavitele, bude pro oceňování rozhodný stav v době jejich vzniku.⁹⁹

4.6. Projednání dědictví

K projednání věci soud nařizuje zpravidla jednání, které je neveřejné. Jednání notář nařizuje zejména s cílem ukončit řízení vydáním usnesení o dědictví. Proto by před nařízením jednání měly být v rámci předběžných šetření zjištěny všechny skutečnosti rozhodné pro vydání rozhodnutí ve věci.

K jednání musí notář předvolat vždy dědice zůstavitele, vykonavatele závěti (pokud byl povolán) a další účastníky, půjde-li při jednání také o jejich práva a povinnosti, včetně zástupců těchto účastníků. Bude-li pro jednání důležitá přítomnost i dalších osob (například tlumočnicka), pak notář předvolá i tyto osoby. Předvolání je obecně třeba doručit účastníkům alespoň 10 dní před nařízením jednání. Pokud se k jednání dostaví i účastník nebo jeho zástupce, přestože nebyl předvolán, pak notář musí umožnit účast na jednání i tomuto účastníku.

S ohledem na ustanovení § 114a odst. 1 OSŘ je třeba jednání připravit tak, aby bylo možné věc skončit hned při jediném jednání. Při jednání notář zejména seznamuje účastníky s rozsahem majetku, zjišťuje jejich stanoviska k projednávané věci a v některých případech může provádět i dokazování. Jednotlivé úkony notáře

⁹⁹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 286-288.

se pak zaznamenávají do protokolu, příp. ve formě zvukového či zvukově obrazového záznamu.¹⁰⁰

ŽŘS v ustanovení § 183 stanoví i výjimky, kdy je možné vydat rozhodnutí i bez nařízení jednání. Jednání není třeba nařizovat, pokud:

- a) má být řízení dle výsledků dosavadních šetření zastaveno z důvodu, že zůstavitel zanechal pozůstalost bez majetku či zanechal pozůstalost jen s majetkem nepatrné hodnoty nebo bez hodnoty a bude se vydávat vypraviteli pohřbu
- b) má pozůstalost nabýt jen jediný dědic, jestliže nemá námitky proti soupisu pozůstalosti či seznamu pozůstalostního majetku nebo který sám předložil soudu své prohlášení o pozůstalostním majetku
- c) jde o odúmrt', kdy má pozůstalost připadnout státu z důvodu, že nedědí žádný dědic.

Od jednání je tedy možné upustit pouze tehdy, pokud byl již řádně zjištěn rozsah pozůstalosti a za předpokladu, že nedojde k porušení jiných ustanovení procesního práva.¹⁰¹

4.7. Rozhodnutí o dědictví

Veškeré úkony v řízení o pozůstalosti jsou prováděny za účelem vydání meritorního rozhodnutí, kterým je **usnesení o dědictví**. Usnesením o dědictví se vždy potvrzuje nabytí dědictví a zároveň se provádí jeho vypořádání, a to s účinností ke dni smrti zůstavitele. Rozhodnutí o dědictví má tak deklaratorní charakter s účinky *ex tunc*. Aby však toto rozhodnutí mohlo být vydáno, musí být nejprve splněny všechny zákonem stanovené předpoklady. Předpoklady pro vydání rozhodnutí vymezuje ustanovení § 184 ŽŘS. Především je nutné, aby bylo zjištěno dědické právo a pozůstalostní jmění, přičemž nesmí být zároveň nařízena likvidace. Zpravidla tak musí být „co dědit“ a existovat ten, „kdo bude dědit“. Dále musí být splněna všechna zůstavitelova nařízení. To potvrdí notáři zpravidla vykonavatel závěti (pokud byl povolán), příp. správce pozůstalosti jmenovaný soudem ke

¹⁰⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s 396.

¹⁰¹ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 340-343.

splnění poslední vůle zůstavitele nebo sami dědicové. Nařídil-li zůstavitel odkazy, pak musí být také prokázáno, že byly splněny povinnosti vůči odkazovníkům.¹⁰²

4.7.1. Náležitosti

Usnesení o dědictví je rozhodnutím ve věci samé a proto jej v souladu s ustanovením § 123 odst. 1 může vydat pouze notář. Formální náležitosti vymezuje ustanovení § 124 ZŘS, podle kterého se v usnesení uvede označení soudu, jehož jménem bylo vydáno, jméno a příjmení notáře, označení zůstavitele a věci, výrok, odůvodnění a poučení o odvolání, včetně lhůty a místa k jeho podání. Nezbytnou náležitostí je pak samozřejmě i den a místo vydání. Výčet formálních náležitostí pak doplňuje i § 90 JŘS, podle něhož se v usnesení o dědictví uvede navíc i adresa notářské kanceláře notáře, včetně údaje, že byl v řízení o pozůstalosti pověřen k provedení úkonů jako soudní komisař a u poučení o odvolání i adresa sídla pozůstalostního soudu.

V rozhodnutí o dědictví je dále třeba uvést, o jakou pozůstalost jde (zejména uvedením osobních údajů zůstavitele, včetně data jeho smrti), označení dědice/dědiců, zda se dědí na základě pořízení pro případ smrti či zákonné dědické posloupnosti. Další obsah usnesení závisí pak zpravidla na výsledcích provedených úkonů v řízení, kdy může obsahovat například údaj o tom, zda došlo k rozdělení pozůstalosti a z jakého důvodu, zda dědic uplatnil výhradu soupisu pozůstalosti, zda byla nařízena dědická posloupnost a jakým způsobem (zřízením svěřenského nástupnictví, doložením času apod.), případně kdo je následným dědicem a za jakého předpokladu apod. Obligatorní náležitostí usnesení o dědictví je v neposlední řadě i výrok o nákladech řízení.

Písemné vyhotovení rozhodnutí pak musí notář podepsat a opatřit otiskem jeho úředního razítka. Jde-li o usnesení vyhotovené v elektronické podobě, pak jej musí opatřit elektronickým podpisem.¹⁰³

¹⁰² SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 298-300.

¹⁰³ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 300-302.

4.7.2. Způsoby rozhodnutí v usnesení o dědictví

Ustanovení § 185 ZŘS upravuje různé způsoby rozhodnutí, resp. typy usnesení o dědictví, které reflektují možné varianty nabytí dědictví podle ustanovení občanského zákoníku. Notář v usnesení o dědictví může rozhodnout tak, že:

- a) **potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici** (viz §1692 a 1697 občanského zákoníku),
- b) **rozdělí pozůstalost mezi více dědiců v souladu s nařízením zůstavitele a potvrdí jim podle tohoto rozdělení nabytí dědictví** (viz §1697 občanského zákoníku),
- c) **rozdělí pozůstalost mezi více dědiců na základě určení třetí osoby, kterou za tím účelem zůstavitel pověřil a potvrdí jim podle tohoto rozdělení nabytí dědictví, ledaže by se rozhodl k takovému určení nepřihlédnout** (viz § 1697 občanského zákoníku),
- d) **schválí dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti, pokud není v rozporu se zákonem, a podle této dohody potvrdí nabytí dědictví více dědicům** (viz § 1695, 1696 a 1697 občanského zákoníku),
- e) **rozdělí pozůstalost mezi více dědiců na základě jejich žádosti, pokud jsou pro to splněny zákonem stanovené předpoklady, a podle tohoto rozdělení potvrdí nabytí dědictví** (viz 1697 a 1700 občanského zákoníku)
- f) **potvrdí nabytí dědictví více dědicům vzhledem k dědickým podílům, jejichž výše byla stanovena dohodou dědiců, za předpokladu, že nedošlo k rozdělení pozůstalosti** (viz § 1693 občanského zákoníku)
- g) **potvrdí nabytí dědictví více dědicům podle dědických podílů stanovených ze zákona, za předpokladu, že nedošlo k rozdělení pozůstalosti, ale ani k dohodě dědiců o výši jejich dědických podílů** (viz § 1697 občanského zákoníku), nebo
- h) **potvrdí, že dědictví připadlo státu, jde-li o odúmrt'** (viz § 1634 občanského zákoníku).

ZŘS pak počítá i se situací, kdy se v souladu s ustanovením § 1633 občanského zákoníku stanou zákonnými dědici i odkazovníci. Pro tento případ ZŘS odkazuje na postup dle a),d) až g). Postup dle písm. b) a c) nepřichází v úvahu, neboť zůstavitel v pořízení pro případ smrti zásadně nenařizuje rozdělení

pozůstalosti mezi odkazovníky a nepověřuje tím ani třetí osobu. Logicky pak nelze použít postup ani dle písm. h).

V rozhodnutí o dědictví notář případně **rozhodne i o návrhu dědice na vypořádání dle § 1693 odst. 3 občanského zákoníku**. Podle tohoto ustanovení má zákonný dědic právo požadovat od ostatních dědiců vypořádání za to, že se staral o zůstavitele delší dobu nebo z důvodu, že značnou měrou přispěl k udržení či zvýšení majetku zůstavitele. To však jen za předpokladu, že za to již nebyl zvlášť odměněn. Pokud byl návrh na vypořádání podán a notář tento nárok uznal, pak se vypořádání poskytne ve výši přiměřené trvání a rozsahu toho, co tento dědic plnil a také samozřejmě vzhledem k hodnotě pozůstalosti.¹⁰⁴

Ustanovení § 185 odst. 3 dále stanoví, že notář může v usnesení o dědictví také **rozhodnout o vypořádání povinného dílu, případně o schválení dohody dědice/dědiců a nepominutelného dědice o vypořádání povinného dílu**, bylo-li na něj uplatněno právo. Zde je však třeba zmínit, že pro tento postup se předpokládá, že o existenci tohoto práva není žádných pochyb. *„Protože zákon v uvedeném ustanovení ukládá soudnímu komisaři rozhodnout o vypořádání povinného dílu, předpokládá ustanovení per se, že nebude panovat spor o právo na povinný díl a že existence tohoto práva bude postavena najisto – pokud totiž nebude jasné, zda vůbec nepominutelný dědic právo na povinný díl má, nemůže soudní komisař rozhodnout o jeho vypořádání.“*¹⁰⁵

4.7.3. Účinky právní moci rozhodnutí

Usnesení o dědictví nabývá právní moci, pokud bylo doručeno a pokud jej nelze napadnout odvoláním. V souladu s ustanovením § 126 odst. 1 ZŘS je usnesení o dědictví třeba doručit do vlastních rukou, a to všem dědicům, případně jejich zmocněncům. Ode dne doručení počíná běžet lhůta k podání odvolání, jejím uplynutím pak tedy nastává právní moc. Není však vyloučeno ani doručení usnesení při jednání, v tomto případě se účastníci zpravidla vzdávají práva na odvolání a usnesení tak nabývá právní moci ihned.

Právní mocí usnesení o dědictví je řízení o pozůstalosti oficiálně skončeno. Ustanovení § 188 ZŘS pak spojuje s právní mocí i některé další účinky. Vzhledem

¹⁰⁴ MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 343-350.

¹⁰⁵ PLAŠIL, F. *Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva*. Ad Notam 2016/3 s.17.

k tomu, že rozhodnutí o dědictví autoritativně potvrzuje, kdo se stal vlastníkem zůstavitelova majetku, již není třeba setrvávat u některých opatření. Zejména pak zaniká závěra pozůstalosti a další opatření, jež byla přijata k zajištění pozůstalosti (například úschovy, zapečetění majetku apod.) a také logicky zaniká i další správa pozůstalosti. Nicméně ten, kdo po dobu řízení pozůstalost spravoval, má však po právní moci usnesení o dědictví ještě jednu důležitou povinnost, a to oznámit známým věřitelům a dlužníkům zůstavitele, kdo jejich pohledávku nebo dluh nabyl a bance či jiné bankovní instituci, kdo se stal majitelem účtu zůstavitele. Po právní moci usnesení o dědictví nekončí ani úkony notáře jako soudního komisaře, ten má dle § 92 JŘS především povinnost předat příslušnému katastrálnímu úřadu v elektronické podobě stejnopis pravomocného usnesení o dědictví, pokud se týká věcných práv k nemovitostem. Ustanovení § 190 ZŘS pak stanoví povinnost soudu po právní moci usnesení o dědictví vyrozumět příslušný orgán o tom, kdo se stal vlastníkem věci a práv z pozůstalostního jmění (například sdělit registru silničních vozidel, kdo se stal novým vlastníkem motorového vozidla po zůstaviteli apod.).¹⁰⁶

Pokud jde o závaznost usnesení o dědictví, resp. závaznost výroků, pak je třeba poukázat na závěr Nejvyššího soudu: „*Výroky usnesení, které se týkají dědického práva (které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého. Ostatní výroky usnesení soudu vydaného v dědickém řízení jsou závazné jen pro účastníky dědického řízení (jejich právní nástupce) a v tomto rozsahu také pro všechny soudy, správní úřady a jiné orgány veřejné správy*“.¹⁰⁷

4.7.4. Zrušení rozhodnutí o dědictví

Pokud se po skončení pozůstalostního řízení ukáže, že zůstavitel žije, pak bude nutné pravomocné rozhodnutí o pozůstalosti zrušit a řízení zastavit. Tuto situaci si lze však v praxi představit jen výjimečně. Nejčastěji by šlo o případ, kdy byla osoba prohlášena za mrtvou a následně se náhle objevila. V souvislosti s tímto je však nutné upozornit na to, že pravomoc zrušit rozhodnutí o dědictví má pouze pozůstalostní **soud** a nikoliv notář pověřený jako soudní komisař, a to s ohledem na ustanovení § 100 odst. 2 písm. c) ZŘS. Pokud skutečnost, že zůstavitel žije, vyjde najevo již v průběhu řízení (tedy ještě před vydáním usnesení o dědictví), pak se řízení pro odpadnutí důvodu pro vedení řízení zastaví. Po právní moci usnesení o

¹⁰⁶ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 352-355.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2953/2004.

zrušení rozhodnutí a zastavení řízení bude pak nezbytně nutné provést opatření za účelem obnovení zůstavitelových práv a povinností.¹⁰⁸

4.8. Opravné prostředky v řízení o pozůstalosti

V každém soudním řízení musí existovat možnost nápravy vadných rozhodnutí a právě prostřednictvím opravných prostředků lze případná pochybení řízení napravit. V řízení o pozůstalosti připouští ZŘS jak opravné prostředky řádné (odvolání), tak i opravné prostředky mimořádné (dovolání, žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení). Nicméně je třeba zmínit, že ustanovení ZŘS týkající se opravných prostředků upravují jen některé zvláštnosti specifické pro řízení o pozůstalosti, proto je třeba vycházet především z OSŘ.

Odvolání je řádný opravný prostředek, kterým lze zpravidla napadnout nepravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně. Protože v řízení o pozůstalost provádí úkony soudu prvního stupně notář jako soudní komisař, je logické, že v řízení o pozůstalosti bude možné odvoláním napadnout i rozhodnutí vydaná právě notářem, případně jeho zaměstnanci. ZŘS v ustanovení § 129 ZŘS taxativně vymezuje, proti kterým usnesením vydaných v řízení o pozůstalosti není odvolání přípustné. Převážně se jedná o rozhodnutí, kterými se upravuje průběh řízení. Tento výčet však pouze doplňuje důvody nepřipustnosti dle § 202 odst. 1 OSŘ.

K podání odvolání je oprávněn pouze účastník řízení, pokud se však nevzdal práva na odvolání. Lhůta pro podání odvolání pak činí 15 dní od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí. Odvolání je třeba podat u soudu, resp. u notáře, proti jehož rozhodnutí směřuje. Řádně a včas podané odvolání má suspenzivní účinek, tedy rozhodnutí, proti němuž odvolání směřuje, nenabývá právní moci do té doby, dokud o něm odvolací instance nerozhodne. Odvolání musí obsahovat všechny zákonem předepsané náležitosti (§ 42 odst. 4 a § 205 OSŘ). Odvolání má také devolutivní účinek, přičemž platí, že o odvoláních směřujících proti rozhodnutím soudu prvního stupně rozhodují krajské soudy jako soudy druhého stupně. Pokud však odvolání směřuje proti rozhodnutí notáře jako soudního komisaře či jeho zaměstnanců, pak může předseda senátu pozůstalostního soudu rozhodnout o odvolání i sám, avšak pouze v případě, že odvolání zcela vyhoví. Nevyhoví-li, předloží standardně spis příslušnému odvolacímu soudu.

¹⁰⁸ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 310-311.

ZŘS v ustanovení § 130 upravuje, že pokud se odvolání týká pouze odměny a náhrad notáře nebo likvidačního správce, pak není třeba u odvolacího soudu nařizovat jednání. Zde jde však také o pouhé doplnění případů uvedených v § 214 odst. 2 OSŘ. Co se týče rozhodnutí odvolacího soudu, pak se použije postup dle § 218 a násl. OSŘ.

Ustanovení § 131 odst.1 ZŘS umožňuje odvolacímu soudu nařídít, aby věc projednal jiný notář jako soudní komisař, nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, pokud zrušuje rozhodnutí z důvodu nedodržení závazného právního názoru nebo pokud došlo v řízení před soudem prvního stupně k závažným vadám. Výměnu notáře může odvolací soud nařídít i pokud jsou dány podmínky pro zrušení pověření (tedy z důvodu nebezpečí, že věc nebude rozhodnuta v přiměřené době).

Dovolání je mimořádný opravný prostředek, kterým lze napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští. Kdy je dovolání přípustné/nepřípustné vymezují ustanovení § 236 – 239 OSŘ. Dovolání může podat zpravidla jen účastník řízení, a to do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu. Dovolání se podává u soudu, který rozhodoval v prvním stupni (pozůstalostní soud, případně soudní komisař). ZŘS v souvislosti s řízením o pozůstalosti dovolání blíže nespecifikuje, pouze stanoví, že § 131 týkající se možnosti výměny notáře (viz výše) se použije obdobně i v dovolacím řízení.¹⁰⁹

Dalším mimořádným opravným prostředkem je **žaloba pro zmatečnost**. Žalobou pro zmatečnost se žalobce domáhá zejména nápravy závažných procesních pochybení. Podle ustanovení § 133 ZŘS jí lze napadnout jen pravomocné rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé nebo kterým se řízení o pozůstalosti končí buď před soudem prvního stupně anebo v odvolacím řízení. Kdy je žaloba přípustná/nepřípustná, včetně důvodů zmatečnosti upravuje podrobněji § 229 - 230 OSŘ. Specifický případ závažného procesního pochybení v řízení o pozůstalosti upravuje ZŘS v ustanovení § 134, podle kterého může dědic žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocné usnesení soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, pokud mu nebyl ustanoven opatrovník, přestože mu být ustanoven měl. Lhůta pro podání žaloby je tříměsíční a začíná běžet od doručení napadeného rozhodnutí.

¹⁰⁹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 311-317.

Posledním mimořádným opravným prostředkem je **žaloba na obnovu řízení**. Žalobou na obnovu řízení lze napadnout jen pravomocné rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé. Tento opravný prostředek umožňuje zejména doplnění zjištění skutkového stavu, pokud vyšly najevo nové skutečnosti nebo lze provést důkazy, které nebylo možné v předchozím řízení provést. Lhůta pro podání této žaloby je tříměsíční (počíná běžet ode dne, kdy se účastník řízení o důvodu obnovy dozvěděl) a tříletá (počíná běžet od právní moci napadeného rozhodnutí).

„V odvolacím řízení, v řízení o žalobě na obnovu řízení a pro zmatečnost ani v řízení o dovolání není soud vázán mezemi, ve kterých se odvolatel, žalobce či dovolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí.“¹¹⁰

Pro výše uvedené opravné prostředky pak v souladu s ustanovením § 136 ZŘS platí, že jsou podány včas, pokud byly podány ve lhůtě u notáře, který byl pověřen jako soudní komisař. Jde tak o speciální úpravu vůči OSŘ.

4.9. Dodatečné projednání

ZŘS počítá i s možností, že po pravomocném skončení pozůstalostního řízení vyjde dodatečně najevo, že existuje i další majetek patřící do aktiv, popřípadě i pasiv pozůstalosti. Pro tento případ je umožněno dodatečné projednání pozůstalosti. ZŘS přitom rozlišuje, zda došlo ke skončení řízení na základě rozhodnutí o pozůstalosti nebo v důsledku zastavení řízení.

4.9.1. Dodatečné projednání při zastavení řízení

Pokud bylo řízení zastaveno z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, zanechal majetek bez hodnoty nebo jen nepatrné hodnoty pak bude v souladu s ustanovením § 192 ZŘS pozůstalost dodatečně projednána, jestliže se dodatečně objeví aktivum, případně i pasivum této pozůstalosti. K dodatečnému projednání v tomto případě dojde i bez návrhu. Pokud by se však objevilo pouze pasivum pozůstalosti, je dodatečné projednání logicky vyloučeno.

Pro výsledek dodatečného projednání bude mít význam hodnota dodatečně najevo vyšlého majetku. Pokud se totiž objeví jen majetek, který je jen nepatrné hodnoty, vydá se vypraviteli pohřbu (pokud s tím souhlasí) a výsledkem dodatečného projednání bude opět zastavení řízení. *„Objeví-li se majetek, který*

¹¹⁰ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 252.

*nelze považovat za majetek nepatrné hodnoty nebo ten, kdo vypravil pohřeb, již nežije nebo takový majetek odmítá převzít, pozůstalostní soud tento majetek projedná v řízení o pozůstalosti.*¹¹¹

4.9.2. Dodatečné projednání po rozhodnutí o pozůstalosti

Pokud se objeví další majetek (aktiva, případně i pasiva pozůstalosti) po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti, pak je třeba o tento majetek doplnit soupis nebo seznam aktiv a pasiv pozůstalosti vyhotovený v původním řízení. Dodatečně najevo vyšlý majetek se však projedná jen v případě, že o to požádá některý z dědiců. O možnosti podat návrh na dodatečné projednání tohoto majetku a v jaké lhůtě se dědici dozví prostřednictvím vyhlášky, kterou pozůstalostní soud povinně vyhlašuje na své úřední desce. Lhůta pro podání návrhu nesmí být zpravidla kratší než dva měsíce. Byl-li návrh na dodatečné projednání pozůstalosti ve stanovené lhůtě podán, pak se projedná jen dodatečně najevo vyšlý majetek. Výsledky původního řízení o pozůstalosti zůstávají nedotčeny.

Pokud však žádný z dědiců návrh na projednání pozůstalosti ve stanovené lhůtě nepodá, pak se uplatní zákonná fikce, že dodatečně najevo vyšlý majetek nabyli dědicové podle vypořádání v původním rozhodnutí o dědictví, tedy podle poměru hodnot majetku, který při rozdělení pozůstalosti nabyli nebo podle podílů, ve kterých jim bylo potvrzeno nabytí dědictví. Pokud je to třeba, tak soud o tom vydá i usnesení (zejména jde-li o věci a práva, které se zapisují do veřejného seznamu či rejstříku).¹¹²

¹¹¹ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 320.

¹¹² MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 358-360.

5. Likvidace pozůstalosti

Likvidace pozůstalosti je poměrně dopodrobna upravena v ustanoveních § 195 – 280 ZŘS. Vzhledem k rozsahu této práce bude o likvidaci pozůstalosti pojednáno již okrajově.

Likvidaci pozůstalosti lze charakterizovat jako zvláštní zákonný postup, který přichází v úvahu v případě předlužené pozůstalosti, tedy pokud pasiva pozůstalosti převyšují její aktiva. Smyslem likvidace pozůstalosti je pak zpeněžení pozůstalostního majetku za účelem alespoň částečného uspokojení zůstavitelových věřitelů. Likvidace pozůstalosti je co do účelu, zásad a samotného postupu velmi obdobná insolvenčnímu řízení, neboť právní úprava obsažená v ZŘS byla inspirována zákonem č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon. Pro podobnost těchto řízení je proto možné i v některých případech využít i judikatury k tomuto zákonu.

Řízení o likvidaci je možné zahájit jednak na návrh, a jednak i bez návrhu. Úkony v rámci likvidace pak činí rovněž notář, který byl ve věci pověřen jako soudní komisař, případně i jeho zaměstnanci.¹¹³

5.1. Nařízení likvidace

Návrh na nařízení likvidace pozůstalosti je oprávněn podle ustanovení § 195 ŽŘS podat pouze **dědic**, jemuž svědčí výhrada soupisu, případně **stát**, pokud se na něj hledí jako na zákonného dědice (odúmrtí) nebo **věřitel**, jestliže prokázal svoji pohledávku. K tomu, aby mohl notář nařídit likvidaci na návrh těchto osob, musí však být splněny i další zákonné předpoklady, a to že:

- a) nejsou dány důvody pro zastavení řízení
- b) došlo k vypořádání majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a jeho manžela, pokud manželství zaniklo smrtí zůstavitele
- c) bylo stanoveno předlužení pozůstalosti (usnesením o určení obvyklé ceny majetku)
- d) již nebylo pravomocně rozhodnuto o dědictví.

Bez návrhu lze nařídit likvidaci pozůstalosti, pokud byly splněny výše uvedené předpoklady a pokud to vyžaduje veřejný zájem. Veřejný zájem v této souvislosti

¹¹³ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 363-365.

je možné vyložit například tak, že věřitelem je stát, kterému zůstavitel dlužil na daních.¹¹⁴

Byl-li návrh na nařízení likvidace podán oprávněnou osobou a jsou-li zároveň splněny zákonné předpoklady, pak notář **usnesením nařídí likvidaci pozůstalosti** (dále jen „usnesení“). V usnesení současně vyzve všechny věřitele zůstavitele, aby u něho přihlásili své pohledávky, a to ve stanovené lhůtě, která nesmí být kratší než 3 měsíce. Nezbytným obsahem usnesení musí být i poučení o tom, že k pozdě přihlášeným pohledávkám se nebude přihlížet. Usnesení se musí vyvěsit na úřední desce pozůstalostního soudu, a to ještě v ten den, kdy bylo vydáno.

Nařízením likvidace pak nastává mnoho významných **účinků**:

- a) po uveřejnění usnesení **nelze nařídít ani provést výkon rozhodnutí nebo exekuci**, jde-li o pohledávku věřitele vůči zůstaviteli, a pokud byl již výkon rozhodnutí nebo exekuce nařízen (tedy před uveřejněním usnesení), nesmí být po vyvěšení provedeny a okamžikem právní moci usnesení o nařízení likvidace se ze zákona zastavují
- b) ke dni vyvěšení usnesení **přechází správa pozůstalosti** na likvidačního správce (viz dále), a pokud nebyl jmenován tak na notáře pověřeného provedením úkonů v řízení o pozůstalosti jako soudní komisař
- c) právní mocí usnesení se **zastavují i jiná řízení** týkající se majetku patřícího do likvidační podstaty (viz dále) či pasiv likvidační podstaty, pokud jejich účastníkem byl zůstavitel nebo ten, kdo spravoval pozůstalost (správce pozůstalosti, vykonavatel či dědic), § 198 odst. 2 ZŘS pak stanoví výjimky, resp. vymezuje řízení, která se právní mocí usnesení nezastavují
- d) právní mocí usnesení **zaniká účastenství všech dosavadních účastníků** řízení o pozůstalosti (pokud nepodali opravný prostředek proti rozhodnutí, které bylo vydané dříve, než byla likvidace nařízena)
- e) dnem právní moci usnesení **zanikají dědická práva dědiců, případně právo státu v případě odúmrti, odkazy, práva na povinný díl, práva na zaopatření, odloučení pozůstalosti, zůstavitelovy příkazy, pověření, plné moci včetně prokury a další jednostranná jednání a v neposlední řadě zaniká i funkce správce pozůstalosti a vykonavatele závěti**

¹¹⁴ ŠEŠINA, M., *Urychlení likvidace pozůstalosti*, Ad Notam 2/2015, s. 9.

- f) právní mocí usnesení se **stávají splatnými pohledávky** odpovídající dluhu patřícího do likvidační podstaty, pokud byly řádně a včas přihlášeny, stejně tak se stávají splatnými i pohledávky proti třetím osobám, pokud jsou zajištěny majetkem likvidační podstaty
- g) pokud byla v průběhu řízení nařízena **závěra pozůstalosti**, pak budou s ní přijatá opatření (zapečetění, úschovy apod.) platit i po právní moci usnesení, pokud v něm nebude stanoveno jinak.
- h) soud může **zajistit majetek** náležející do likvidační podstaty, a to na návrh likvidačního správce nebo i bez návrhu.¹¹⁵

„Účinky nařízení likvidace pozůstalosti zabezpečují, aby věřitelé zůstavitele byli předepsaným způsobem uspokojeni jen prostřednictvím rozdělení výtěžku zpeněžení likvidační podstaty, že z likvidační podstaty nebudou uspokojováni dědici nebo osoby, které své nároky odvozují od porřízení zůstavitele nebo z dědických poslušností, a že věřitelé nemají žádné jiné přednostní právo na uspokojení, které nevyplývá z pravidel likvidace pozůstalosti.“¹¹⁶

5.2. Účastníci při likvidaci

Účastníci v řízení o likvidaci jsou vymezeni již ve druhé kapitole této práce. Jsou jimi **věřitelé**, kteří se přihlásili nebo kteří mají právo na uspokojení své pohledávky, i když jí nepřihlásili a **likvidační správce**.

Likvidačního správce jmenuje soud zpravidla ze seznamu insolvenčních správců vedeným Ministerstvem spravedlnosti ČR, a to buď přímo v usnesení o nařízení likvidace anebo v samostatném usnesení. Důvodem pro jeho jmenování je v souladu s ustanovením § 197 ZŘS potřeba správy či zpeněžování majetku patřícího do likvidační podstaty anebo řešení sporů o pasiva pozůstalosti. Likvidační správce se musí při výkonu své funkce řídit zákonem a pokyny soudu. Jedná svým jménem avšak na účet pozůstalosti.

K tomu, aby mohl likvidační správce řádně vykonávat svoji funkci, mu zákon přiznává řadu práv a povinností. Likvidační správce zejména vykonává správu majetku patřícího do likvidační podstaty, pořizuje a vede seznam tohoto majetku, vystupuje jako účastník v řízeních, jejichž předmětem je majetek nebo pasiva likvidační podstaty, vykonává však i další úkony v souladu se zákonem nebo

¹¹⁵ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 363-376.

¹¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

pokyny soudu. Při správě majetku patřícího do likvidační podstaty má likvidační správce dle § 226 ZŘS také stejná práva a povinnosti jako má správce majetku při plné správě cizího majetku (§ 1409 a násl. občanského zákoníku). Mezi povinnosti likvidačního správce pak patří především povinnost postupovat při výkonu své funkce s odbornou péčí. Při porušení této povinnosti pak odpovídá za škodu nebo za jinou újmu na majetku, kterou v důsledku toho způsobil.

Funkce likvidačního správce může zaniknout, a to jeho odvoláním soudem z důvodů stanovených v § 204 ZŘS anebo pokud nastane právní skutečnost, s níž zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, spojuje zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce. Dojde-li k zániku funkce likvidačního správce, pak je nutné jmenovat likvidačního správce nového.

Pokud likvidační správce vykonával svoji funkci řádně a s odbornou péčí, pak má stejně jako notář v řízení o pozůstalosti právo na odměnu, náhradu výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty.¹¹⁷

5.3. Likvidační podstata

„Likvidační podstata je tvořena majetkem, který bude předmětem zpeněžení a tedy na jeho rozsahu a hodnotě závisí, kteří věřitelé a popřípadě v jakém rozsahu budou nakonec uspokojeni.“¹¹⁸ Co vše tvoří majetek likvidační podstaty pak vymezuje ustanovení § 212 ZŘS.

Zjišťování majetku likvidační podstaty je povinností likvidačního správce nebo soudního komisaře a to dle pokynů pozůstalostního soudu. Při zjišťování pak vychází zejména z již provedeného seznamu pozůstalostního majetku, soupisu pozůstalosti, společného prohlášení dědiců či shodných údajů od dědiců. K tomu jsou však navíc povinni provádět i další šetření k objasnění toho, zda tu není další, dosud neznámý majetek, který také patří do likvidační podstaty. *„Při zjišťování skutečností o majetku se provede i šetření k objasnění, zda do likvidační podstaty patří majetek, ke kterému se během řízení o pozůstalosti nepřihlíželo z důvodu jeho spornosti.“¹¹⁹* ZŘS pak v ustanovení § 215 zakotvuje pro účely zjišťování informační povinnost každého, kdo zná skutečnosti o majetku

¹¹⁷ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 327-332.

¹¹⁸ SVOBODA J., KLIČKA O, *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 332.

¹¹⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 427.

patřícího do likvidační podstaty, tedy aby je na výzvu likvidačního správce, případně soudního komisaře sdělil.

Na základě výsledků šetření je pak vyhotoven **seznam majetku likvidační podstaty**, v němž je nutno označovat majetek tak, aby byl jednoznačně identifikován a nemohl být zaměněn s jiným majetkem. Pokud se do seznamu likvidační podstaty zapisuje majetek, který je zároveň evidován ve veřejných seznamech či systémech, pak je třeba o tom bezodkladně vyrozumět toho, kdo tyto seznamy vede.

Pokud někdo tvrdí, že určitý majetek do likvidační podstaty nepatří, z důvodu jeho práva k tomuto majetku, pak se v souladu ustanovením § 224 ZŘS může domáhat žalobou toho, aby byl tento majetek z likvidační podstaty vyloučen (jde v podstatě o obdobu vylučovací žaloby dle insolvenčního zákona). Žalobu je možné podat do jednoho měsíce od doručení oznámení o zápisu majetku do seznamu likvidační podstaty (oznámení soupisu dle § 222 ZŘS).¹²⁰

5.4. Zpeněžení majetku likvidační podstaty

Jednou z nejvýznamnějších fází v řízení o likvidaci je **zpeněžení majetku likvidační podstaty**, neboť naplňuje jeho podstatu. Zpeněžení majetku realizuje zpravidla likvidační správce nebo soudní komisař, a to na základě předchozího souhlasu soudu, ve kterém zároveň stanoví i způsob zpeněžení. Ke zpeněžení majetku likvidační podstaty likvidačním správcem nebo notářem pak může dojít **prodejem** (v dražbě provedené soudem, ve veřejné dražbě provedené dražebníkem, v dražbě provedené soudním exekutorem nebo smlouvou likvidačního správce nebo notáře s nabyvatelem), přičemž lze zpeněžit celou pozůstalost nebo jen její určité části. Vedle toho ZŘS pak v ustanovení § 233 počítá i se **zpeněžením věřitelem**. Zpeněžení věřitelem je však možné pouze pokud je jeho pohledávka zajištěna zástavním nebo zadržovacím právem, které vázne na majetku patřícího do likvidační podstaty (například banka, která má pohledávku zůstavitele zajištěnou zástavním právem na jeho nemovité věci). V tomto případě soud může na návrh věřitele usnesením povolit, aby zpeněžení zastavené/zadržené věci provedl věřitel sám a výtěžek pak následně předal soudu.¹²¹

¹²⁰ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 388-403.

¹²¹ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 412-419.

5.5. Přihlašování pohledávek

Podle ustanovení § 239 ZŘS může být v rámci likvidace uspokojena jen taková **pohledávka, které odpovídá dluh náležející do pasiv likvidační podstaty** (§238 ZŘS), a která byla **řádně a včas přihlášena**.

Přihlášky pohledávek je možné podávat ode dne, kdy bylo usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti uveřejněno na úřední desce soudu, a to nejpozději do posledního dne lhůty, která byla stanovena v unesení. Zmeškání lhůty nelze prominout. Přihláška musí splňovat všechny zákonem stanovené náležitosti, tedy kromě obecných náležitostí podání (§ 42 OSŘ) musí obsahovat vylicení skutečností, na nichž se pohledávka věřitele zakládá a vyčíslení jistiny pohledávky včetně jejího příslušenství v českých korunách. Jde-li o zajištěnou pohledávku, pak musí věřitel uvést i skutečnosti, na nichž se zajištění zakládá, kdy vzniklo a zároveň požádat o uspokojení ze zajištění. Za přihlášku se považuje i oznámení pohledávky věřitele učiněné v mezidobí od zahájení řízení o pozůstalosti do nařízení likvidace, pokud toto podání obsahuje všechny náležitosti přihlášky. Nezbytnou součástí přihlášky jsou i přílohy, jimiž jsou všechny listiny, jichž se věřitel dovolává.

O všech řádně přihlášených pohledávkách, případně pohledávkách uplatněných oznámením a pohledávkách, které se při likvidaci uspokojí i přestože nebyly přihlášeny (§ 239 odst. 2) soudní komisař pořizuje a vede **seznam pohledávek**.

Pohledávky uvedené v seznamu je třeba následně přezkoumat při **přezkumném jednání**, které je třeba nařídit tak, aby se konalo nejdříve 20 dnů po uplynutí lhůty k přihlašování pohledávek. „*Bez jednání lze pohledávky přezkoumat, jen jestliže je v seznamu jen jediná pohledávka nebo jestliže se všichni věřitelé vzdali účasti na přezkoumání pohledávek při jednání, popřípadě s tím souhlasí.*“¹²²

K jednání se předvolávají všichni věřitelé, kteří jsou účastníci, případně jejich zástupci, ale i další osoby, jejichž přítomnost je třeba (například pokud mají předložit listiny apod.). Při přezkumném jednání soudní komisař přezkoumává jednotlivé pohledávky podle seznamu, přičemž posuzuje všechny rozhodné skutečnosti s ohledem na předložené listiny či jiné důkazní prostředky a následně se pak vysloví, zda pohledávku považuje za prokázanou. K tomu se mohou vyjádřit ostatní věřitelé, kteří mají možnost prokázanou pohledávku popřít. Výsledkem

¹²² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

přezkumného jednání může být tedy prokázání pohledávky (pokud není zpochybněna soudním komisařem ani jiným věřitelem) nebo její neprokázání (je zpochybněna soudním komisařem nebo jiným věřitelem). Výsledek přezkumného jednání soudní komisař po skončení jednání vždy uvede v seznamu pohledávek.

Pokud věřitel popře soudem uznanou pohledávku, pak mu soud uloží povinnost složit jistotu (§ 257 ZŘS) na náhradu škody či jiné újmy, která by případně neodůvodněným popřením vznikla.

Nemá-li soudní komisař pohledávku věřitele za prokázanou nebo popřel-li pohledávku jiný věřitel, který složil jistotu, nebo u kterého bylo od jistoty upuštěno, pak soud musí vyzvat přihlašovatele popřené pohledávky k tomu, aby podal žalobu na určení (tedy že mu pohledávka v určité výši náleží) u soudu v občanskoprávním řízení. Pokud soud této žalobě vyhoví, pak bude pohledávka považována za zjištěnou.

Předmětem uspokojení mohou být jen pohledávky, které jsou „zjištěné“. Těmi se dle § 268 ZŘS rozumí pohledávky, které soudní komisař pokládá za prokázané (a takový závěr uvedl při přezkumném jednání v seznamu pohledávek), pohledávky které nepopřel žádný z věřitelů, příp. popření bylo neúčinné (vzal své popření zpět, nesložil jistotu) a pohledávky, o nichž bylo pravomocně rozhodnuto soudem tak, že žalujícímu věřiteli pohledávka náleží.¹²³

5.6. Rozvrh výtěžku zpeněžení majetku likvidační podstaty

Po zpeněžení majetku likvidační podstaty se provede vždy **rozvrh tohoto výtěžku**, podle kterého je následně rozhodováno o tom, které pohledávky a kterého věřitele budou uspokojeny, v jaké výši, případně které pohledávky nebudou uspokojeny vůbec. Z výtěžku zpeněžení majetku likvidační podstaty se hradí:

- a) pohledávky, které byly zjištěny (§268 ZŘS),
- b) pohledávky, které se uspokojují i přestože nebyly přihlášeny (§ 245 ZŘS)
- c) pohledávky, které se nepřezkoumávají (§ 254 ZŘS)
- d) pohledávky věřitelů vůči třetím osobám, které byly zajištěny majetkem náležícím do likvidační podstaty (§268 a 243 ZŘS).

„K uspokojení pohledávek, které jsou zajištěny majetkem patřícím do likvidační podstaty, slouží tzv. čistý výtěžek zpeněžení tohoto majetku. Ten se vypočte tak, že

¹²³ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 155-156.

od výtěžku zpeněžení se odečte poměrná část nákladů vynaložených na správu majetku patřícího do likvidační podstaty a event. náklady vynaložené na jeho zpeněžení.¹²⁴ Výhodnější postavení při uspokojování má věřitel, jehož pohledávka byla zajištěna, neboť ten má jako první v pořadí nárok na úhradu z čistého výtěžku zpeněžení té části majetku, který sloužil k zajištění jeho pohledávky. Pokud však stejný majetek bude zajišťovat více pohledávek, pak budou uspokojovány v tom pořadí, v jakém byly zajištěny.

Pokud jde o nezajištěné pohledávky, tak ty se uspokojují na základě **rozvrhového usnesení**. V rozvrhovém usnesení jsou pohledávky rozděleny do několika skupin, přičemž platí, že pohledávky se uspokojují postupně v pořadí, v jakém za sebou tyto skupiny následují, resp. pohledávky zařazené v nižší skupině lze uspokojit až poté, co byly uspokojeny pohledávky zařazené do skupiny vyšší. Jednotlivé skupiny pohledávek pak stanoví v ustanovení § 273 ZŘS následovně:

1. pohledávky ze smluv, které byly uzavřené likvidačním správcem nebo notářem
2. pohledávky státu z titulu vynaložených nákladů na zpeněžení a správu majetku likvidační podstaty
3. pohledávka na odměnu a náhrady likvidačního správce, popřípadě na zálohu poskytnutou státem
4. pohledávka na odměnu a náhrady nákladů notáře jakožto soudního komisaře
5. pohledávka nákladů za zůstavitelův pohřeb
6. pohledávky na odměnu a náhrady osoby, která do doby nařízení likvidace vykonávala správu pozůstalosti (správce pozůstalosti, vykonavatel závěti, dědicové)
7. pohledávky na výživné
8. všechny ostatní pohledávky.

První až sedmá skupina tvoří tzv. **přednostní pohledávky**. Pokud není možné uspokojit pohledávky zcela, pak se uspokojí poměrně.

V rozvrhovém usnesení je soudem určeno, jak vysoké plnění připadá z výtěžku na každou pohledávku, která se uspokojuje a která pohledávka zůstává případně neuspokojena. Obsahem rozvrhového usnesení je také stanovení lhůty, v jaké budou věřitelům jejich pohledávky (či jejich poměrné části) uhrazeny. Jestliže však po uspokojení pohledávek zůstane ještě nějaký zbylý výtěžek tzv.

¹²⁴ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 100.

likvidační přebytek, pak soud rozhodne usnesením o vydání tohoto přebytku dědicům.¹²⁵

5.7. Skončení řízení při likvidaci

V souladu s ustanovením § 276 ZŘS je dnem **právní moci rozvrhového usnesení** nebo **usnesení o vydání likvidačního přebytku** skončeno jednak řízení o likvidaci a jednak i řízení o pozůstalosti.

Ke dni skončení řízení o pozůstalosti pak zanikají všechny pohledávky, jimž odpovídá pasivum pozůstalosti, a to v tom rozsahu, v jakém nebyly uspokojeny z výtěžku zpeněžení likvidační podstaty.

ZŘS v ustanovení § 278 počítá i se situací, že se po právní moci rozvrhového usnesení, kdy nebyly uspokojeny všechny pohledávky, objeví i další majetek. V tomto případě soud usnesením nařídí, aby se v likvidaci pozůstalosti pokračovalo. Pokud by se však další majetek objevil v případě, kdy by všechny pohledávky byly uspokojeny, pak se bude na nový majetek nahlížet jako na likvidační přebytek, tudíž se vydá dědicům.¹²⁶

¹²⁵ NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., s. 156-157.

¹²⁶ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 468-471.

6. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo seznámit se s problematikou řízení o pozůstalosti podle současné právní úpravy, tedy podle zákona o zvláštních řízeních soudních s účinností od 1. 1. 2014, a s ohledem na přijetí této nové právní úpravy se pokusit poukázat na některé zásadní rozdílnosti oproti právní úpravě předešlé a podat tak srozumitelný a ucelený výklad o tomto řízení.

V dědickém právu hmotném a procesním došlo oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 k zásadním změnám. Zejména došlo k podstatnému rozšíření právní úpravy, zavedení nových právních institutů nebo modifikaci právních institutů dosavadních. Procesní právní úprava dědického práva pak reflektovala změny provedené v hmotném právu.

Z hmotněprávních institutů lze poukázat na rozšíření dědických titulů o dědickou smlouvu, které navíc byla přiznána i největší právní síla a dále pak například na institut odkazu či svěřenského nástupnictví. Došlo tak k rozšíření možností pořídit pro případ smrti a to s ohledem na autonomii vůle zůstavitele. Dalším významným a nově zavedeným institutem hmotného práva je ve vztahu k řízení o pozůstalosti zcela jistě soupis pozůstalosti, který v podstatě představuje jedinou možnost dědice omezit svou povinnost platit zůstavitelovy dluhy vzhledem k neomezené odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele.

Jde-li o změny v procesním právu, tak v návaznosti na hmotněprávní úpravu došlo k terminologickým změnám, kdy původní řízení o dědictví bylo pozměněno na řízení o pozůstalosti, a to především ve vazbě k nově zavedenému právnímu pojmu „pozůstalost“. Nicméně tato nová terminologie vyvolává řadu otázek, a to vzhledem k tomu, že doposud můžeme jak v hmotněprávní tak procesní úpravě nalézt stále původní terminologickou úpravu, tedy řízení o dědictví viz například § 1680 občanského zákoníku či rozhodnutí o dědictví dle § 185 zákona o zvláštních řízeních soudních. Bude proto vhodné do budoucna právní terminologii napříč právními úpravami sjednotit.

Pokud jde o průběh řízení o pozůstalosti, pak lze říci, že základní konstrukce řízení, tedy posloupnost jednotlivých fází, zůstala bez zásadních změn, a to i přesto, že jednotlivá ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních jsou odlišně, mnohdy nelogicky, uspořádány.

V současné právní úpravě lze pak v mnoha ohledech spatřovat snahu o upřesnění některých postupů, například co se úkonů předběžného šetření týče.

Oproti tomu jsou však některé věci, například zjišťování rozsahu pozůstalosti či likvidace pozůstalosti, řešeny přespříliš složitě a podrobně. Velmi kladně pak hodnotím vyčlenění této procesní úpravy z občanského soudního řádu a její zařazení do zákona o zvláštních řízeních soudních.

7. Resumé

The theme of my diploma thesis is proceedings relating to decedent's estate. It is procedural arrangement of hereditary law. Main aim of my thesis is to give comprehensible and full explanation of this institute according to current legislation.

Proceedings relating to decedent's estate is regulated in complex in act No. 292/2013 called Special judicial procedures. This act was accepted during re-codification of private law in Czech republic. It followed extensive legislation of substantive law, which can be found in act No. 292/2012 Civil Code. During re-codification came up to fundamental transformations also in substantive part of hereditary law, so in this thesis was need to explain also some institutes of this part of hereditary law.

Proceedings relating to decedent's estate is one of special kinds of judicial procedure in Czech republic. According to current legislation comes to existence subjective hereditary right in moment of testator's death, but not gaining of heritage. The gaining of heritage to inheritor must be said by court. Proceeding relating to decent's estate is obligatory procedure to gaining heritage by inheritor.

Purpose of this procedure is to put up with property situation after testator's death, confirmation of legal inheritors, creditors or other people. When are fulfilled legal conditions also liquidation of inheritance. Each act of court in procedure are done by authorized notary as a judicial commissioner. Duty of notary is to find out inheritors of testator and also assets and liabilities. Result of procedure is judgment about heritage, and with this judgment is inheritance settled.

8. Seznam použitých pramenů

ODBORNÁ LITERATURA

NOVOTNÝ P., NOVOTNÁ M., *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2017, 160 s. ISBN 978-80-271-9636-4

KOVÁŘOVÁ, D., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, 288 s. ISBN 978-80-7502-097-0

SCHELLE K., SCHELLEOVÁ I., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, 152 s. ISBN 978-80-7201-931-1

SVOBODA J., KLIČKA O., *Dědické právo v praxi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3

WELLECH E., *Vyznejte se v dědickém řízení*. Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku, Brno: BizBooks., 2014, 61 s. ISBN 978-80-265-0218-0

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, 624 s. ISBN 978-80-7502-076-6

WIPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2. opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 236 s. ISBN 978-80-7478-829-1

ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 579 s. ISBN 978-80-7380-571-5

KOMENTÁŘE

LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 1012 s. ISBN 978-80-7478-869-7

MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9

SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7

ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5

ODBORNÉ ČLÁNKY

BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam. 6/2013, s. 16-21

BREJLOVÁ, K. *Ještě jednou k otázce nepodjatosti soudního komisaře*. Ad Notam, 4/2013, s. 38

BRIM, L. *K přechodu dluhů zůstavitele na dědice*. Ad Notam 4/2017, s. 3-5

HOLÍKOVÁ, L. *Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam, 2/2017, s. 7-10

KLEIN, Š. *Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ*. Ad Notam. 3/2013, s. 5-6

PLAŠIL, F. *Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva*. Ad Notam 2016/3, s. 14-19

ŠEŠINA, M., *Urychlení likvidace pozůstalosti*, Ad Notam 2/2015, s. 8-11

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1992 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

DŮVODOVÉ ZPRÁVY

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

JUDIKATURA

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. února 2013, sp.zn. 21 Cdo 3373/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. října 2017 sp. zn. 30 Nd 307/2017

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. listopadu 2014, sp.zn. IV.ÚS 3185/13

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. prosince 2016, sp.zn. 21 Cdo 122/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. října 2015, sp.zn. 21 Cdo 2094/2015

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. června 2005, sp.zn. 30 Cdo 444/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. ledna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2953/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 2015, sp.zn. 21 Cdo 4110/2014

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. října 2013, sp.zn. 29 Cdo 1025/2011

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 1997, sp.zn. 24 Co 331/97

INTERNETOVÉ ZDROJE

<https://www.nkcr.cz/>

<https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/pdf>

<http://www.nsoud.cz/>

<http://kraken.slv.cz/>

<https://www.psp.cz/>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/>

<https://www.epravo.cz/>